

Terrorismin torjunta Suomessa erityisesti silmällä pitäen rikoslain 34 a luvun muutoksia

Rantanen Siru
Takanen Tuulia

2019 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Terrorismin torjunta Suomessa erityisesti silmällä pitäen rikoslain
34 a luvun muutoksia

Rantanen Siru
Takanen Tuulia
Liiketalouden
ammattikorkeakoulututkinto
Tradenomi (AMK)
Opinnäytetyö
Maaliskuu, 2019

Opinnäytetyön tavoitteena on tarkastella terrorismia ja siihen liittyvää lainsäädäntöä nykypäivänä. Terrorismissa on kyse väkivallan käytöstä ja sillä uhkaamisesta, jolla pyritään kauhun ja pelon herättämisen avulla saamaan aikaan poliittisia vaikutuksia. Terrorismissa onkin kyse enemmän psyykkisten reaktioiden avulla vaikuttamisesta, kun aineellisen tuhon kautta aiheutetusta tuhosta. Terrorismille luonteenomaista on myös se, että sillä pyritään vaikuttamaan laajempaan ihmismassaan iskujen välittömien kohteiden sijaan. Terrorismi voidaan ajatella poliittiseksi toiminnaksi, täsmällisemmin, politiikan jatkamiseksi psykologisesti vaikuttavan, symbolisen väkivallan keinoin. Terrorismissa ei ole kyse sattumanvaraisesta väkivallanteoista, vaan suunnitelmallisesta, laskelmoidusta ja systemaattisesta toiminnasta.

Opinnäytetyössä olemme käyttäneet lähteinä terrorismiin ja lainsäädäntöön liittyvää kirjallisuutta sekä säädöksiä ja muita virallislähteitä, kuten hallituksen esityksiä ja valiokuntien mietintöjä. Opinnäytetyö on metodisesti lainopillinen eli oikeusdogmaattinen tutkimus. Työn tavoitteena on selvittää voimassa olevan oikeuden sisältöä lainsäädännön, lain esitöiden, oikeuskirjallisuuden sekä oikeuskäytännön avulla. Oikeusdogmatiikassa lähteitä käytetään etusija- ja käyttöjärjestyssääntöjen osoittamassa järjestyksessä ja tutkimus rakentuu voimassa olevien oikeuslähteiden varaan. Keskeisimpänä tutkimusongelmana on selvittää voimassa olevan oikeuden sisältö kulloinkin käsiteltävässä oikeudellisessa ongelmassa.

Opinnäytetyössä tarkastellaan terrorismilainsäädäntöä ja siinä tapahtuneita muutoksia vuoden 2003 jälkeen, jolloin terrorismirikoksia koskeva rikoslain 34 a luku lisättiin osaksi silloista rikoslakia. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2017/541, joka on annettu 15 päivänä maaliskuuta 2017 terrorismin torjumisesta toi mukanaan uusia muutoksia koko terrorismi lukuun. Nämä muutokset ovat tulleet voimaan 9. päivänä marraskuuta 2018. Yksi direktiivin tuomista muutoksista on itseopiskelun kriminalisointi. Opinnäytetyössä tarkastellaan sitä, mitä itseopiskelu tarkoittaa ja minkälaisia ongelmia lain valmistelun aikana ilmeni.

Opinnäytetyön yhteenvedona voidaan todeta, että terrorismiin liittyvä lainsäädäntö näyttäytyy monimutkaisena ja vaikeasti tulkittavana, jopa rikosoikeuteen perehtyneille asiantuntijoille. Rangaistusvastuun ulottaminen valmistelun luonteisiin tekemuotoihin ja osallisuus vastuuta laajentaviin tekemuotoihin nähdään ongelmallisena. Ongelmalliseksi sen tekee laillisuusperiaatteen ja kriminalisointiperiaatteisiin kuuluvien hyväksyttävyyden ja suhteellisuuden vaatimukset.

Asiasanat: terrorismi, lainsäädäntö, EU-rikosoikeus, direktiivi

The fight against terrorism in Finland and in view of a Chapter 34 of the Criminal Code changes

Year	2019	Pages	62
------	------	-------	----

The aim of this thesis is to look at terrorism and related legislation today. Terrorism is about using violence and threatening it with the aim of bringing about political influence by awakening horror and fear. Terrorism, therefore, is more about influencing psychological reactions when the destruction caused by material destruction. It is also characteristic of terrorism that it seeks to influence the wider human mass rather than the immediate targets of attacks. Terrorism can be thought of as a political activity, more precisely, to pursue politics by means of psychologically influential, symbolic violence. Terrorism is not about random violence, but about systematic, calculated and systematic action.

In the thesis we have used sources of literature related to terrorism and legislation, as well as legal acts and other official sources such as government proposals and committee reports. The thesis is a methodological or legal-legal research. The aim of the thesis is to clarify the content of the law in force by means of legislation, draft legislation, legal literature and case law. In legal logic, sources are used in the order of priority and order, and the research is based on valid legal sources. The main problem of research is to find out the content of the current law in the legal problem at hand.

The thesis examines terrorism legislation and its changes since 2003, when Chapter 34a of the Penal Code on Terrorist Offences was incorporated into the Criminal Code. Directive (EU) 2017/541 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2017 on Combating Terrorism introduced new changes to the whole of terrorism. These changes have entered into force on 9 November 2018. One of the changes introduced by the Directive is the criminalization of self-study. The thesis examines what self-study means and what kind of problems occurred during the preparation of the law.

As a summary of the thesis, the legislation related to terrorism appears complex and difficult to interpret even for experts familiar with criminal law. Extending the scope of punishment to artificial forms of preparation and involvement in responsibility for expanding forms of action are seen problematic. It is complicated because of the requirements of legality and criminalization principles of admissibility and proportionality.

Keywords: terrorism, legislation, EU criminal law, directive

Lyhenteet

AWB	Afrikaner Resistance Movement
COTER	Committee of the Regions
EAPC	European Association for Palliative Care
EN	Euroopan neuvosto
ETL	Esitutkintalaki (22.7.2011/805)
EU	Euroopan unioni
ETA	Euskadi ta Askatasuna
ETYJ	Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö
HE	Hallituksen esitys
IRA	Irlannin tasavaltaisarmeija
ISIS	Islamic State in Iraq and Syria
KKK	Ku Klux Klan
LaVM	Lakivaliokunnan mietintö
NATO	North Atlantic Treaty Organization
PIRA	Provisional Irish Republican Army
PL	Perustuslaki (731/1999)
PeVL	Perustuslakivaliokunnan lausunto
PKL	Pakkokeinolaki (806/2011)
PoL	Poliisilaki (872/2011)
RAF	Rote Armee Fraktion
RL	Rikoslaki (19.12.1889/39)
SEUT	Euroopan unionin toiminnasta tehty sopimus
SopS	Suomen säädöskokoelman sopimussarja
TWG	Terrorism Working Group

WTC World Trade Center

YK Yhdistyneet kansakunnat

Sisälllys

1	Johdanto	8
2	Opinnäytetyön rakenne ja tavoitteet	8
3	Metodi	9
4	Terrorismi ja terrorismi käsitteenä.....	10
4.1	Terrorismin tunnusmerkit	13
4.2	Terroristiryhmä	15
4.2.1	Terrorististen ryhmien luokituksia	16
5	Terrorismin historiasta nykypäivään	17
5.1	Anarkistinen liike	18
5.2	Kolonialismin vastainen aalto	19
5.3	Uuden vasemmistolaisaallon aikakausi.....	20
5.4	Uskonnollinen aalto	21
5.5	1990- ja 2000-lukujen terrorismi	21
5.6	Terrorismin tilanne Euroopassa	24
6	Terrorismin torjunta.....	26
6.1	Tiedustelu osana torjuntaa.....	27
6.2	Terrorismin torjunta Euroopan Unionissa ja viranomaistorjunta.....	29
6.3	Terrorismin torjuntaan osallistuvat viranomaiset	33
7	EU-rikosoikeus.....	34
7.1	Kansallinen käsittely	37
7.2	Kriminalisointivelvoite	38
7.3	U-kirjelmä	38
8	Terrorismiin liittyvä lainsäädäntö Suomessa ja sen taustoista.....	40
9	Terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset	41
10	Rikoslain 34 a luvussa tehdyt muutokset	47
11	Direktiivin tuomat muutokset rikoslain 34 a lukuun	48
12	Itseopiskelu osana muutettua rikoslain 34 a lukua	51
12.1	Perustuslakivaliokunnan ja lakivaliokunnan kannat itseopiskeluna tapahtuvaan kouluttautumiseen terrorismirikoksen tekemistä varten.....	54
12.2	Mitä itsekouluttautumisella tarkoitetaan?.....	57
12.3	Itsekouluttautumiseen liittyvät ongelmat, asiantuntijalausunnot	59
13	Tiivistelmä	62
14	Johtopäätökset.....	64

1 Johdanto

Opinnäytetyö käsittelee terrorismia ja siihen liittyvää lainsäädäntöä. Työn teoriaosassa käsitellään terrorismia oikeuspoliittisesta- ja lainopillisesta näkökulmasta. Opinnäytetyössä tarkastellaan terrorismia laajemmin, kuin ainoastaan lainsäädännölliseltä kannalta. Työssä selvitetään terrorismikäsitteen määritelmä sekä terrorismin historiaa, josta aihetta jatketaan terrorismin tämän hetkiseen tilaan ja siihen, kuinka terrorismia torjutaan Euroopan unionin ja Suomen näkökulmista. Koska lainsäädännöllä vaikutetaan suoraan terrorismin torjunnan keinoihin, työssä esitellään myös terrorismin torjuntaan osallistuvat viranomaistahot ja keinot, joita nämä tahot käyttävät torjuessaan terrorismia. Tämän jälkeen työssä paneudutaan kansalliseen lainsäädäntöön; millainen tämän hetkinen lainsäädäntö on, mitä muutoksia siihen on tehty sekä mitä muutoksia ja ongelmia uusi terrorismidirektiivi tuo mukanaan. Opinnäytetyön kannalta on tärkeää, että aihetta on taustoitettu tarpeeksi, jotta lukija saa laajan käsityksen terrorismista sekä siitä, mistä ja miten terrorismisäädökset tulevat osaksi kansallista lainsäädäntöä. Tällöin on helpompi muodostaa käsitys terrorismilainsäädännön nykytilasta ja siihen kohdistuvista muutoksista. Terrorismi käsitteenä on kovin laaja, joten keskittyminen pelkästään terrorismidirektiivin tuomiin muutoksiin sekä tämän hetkiseen terrorismilainsäädäntöön olisi ollut liian suppea lähestymistapa.

2 Opinnäytetyön rakenne ja tavoitteet

Työssä tarkastellaan terrorismidirektiivin (EU) 2017/541 mukanaan tuomia muutoksia rikoslain terrorismia koskevaan 34 a lukuun; mitä uutta direktiivi tuo ja mihin ongelmiin direktiivin implementoinnissa on törmätty. Työssä käydään läpi terrorismilainsäädännön nykytila sekä kerrotaan, mitä muutoksia lainsäädäntöön on tullut vuodesta 2003 lähtien, jolloin terrorismia koskeva rikoslain 34 a luku on tullut omaksi luvukseen osaksi rikoslakia. Terrorismidirektiivi on lähtöisin Euroopan unionista. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin terrorismin torjumisesta on tarkoitus korvata vuonna 2002 tehty terrorismirikoksia koskeva puitepäättös siihen vuonna 2008 tehtyine muutoksineen. Direktiivi on annettu 15. maaliskuuta 2017 ja se on ollut tarkoitus panna täytäntöön viimeistään 8. päivä syyskuuta 2018. Direktiivi tuo mukanaan muutoksia rikoslain 34 a lukuun, poliisilain (872/2011) 5 lukuun ja pakkokeinolain (806/2011) 10 lukuun. Lainsäädännön muutokset on hyväksytty ja vahvistettu 9. marraskuuta 2018 (laki rikoslain muuttamisesta (874/2018), laki pakkokeinolain 10 luvun muuttamisesta (875/2018) ja laki poliisilain 5 luvun muuttamisesta (876/2018)).

Opinnäytetyö etenee rakenteellisesti siten, että neljännessä ja viidennessä luvussa keskitytään pohjustamaan työtä. Luvuissa kerrotaan terrorismista, terrorismin käsitteestä yleisesti sekä avataan terrorismin historiaa aina 1700-luvulle asti. Kuudes luku käsittelee sitä, miten eri tavoin terrorismia torjutaan niin kansallisesti kuin EU:n tasoisestikin. Tämän jälkeen siirrytään käsittelemään EU-oikeutta, jolla on suuri vaikutus Suomen terrorismia käsittelevään

rikoslain 34 a lukuun. Rikoslain 34 a luku pohjautuu EU:sta tulleisiin kansainvälisiin velvoitteisiin, joten EU-oikeudella on suuri rooli käsiteltäessä terrorismia lainsäädännön kannalta. Kahdeksannessa luvussa kerrotaan terrorismia koskevan lainsäädännön taustoista ja siitä, miksi terrorismia koskevaa lainsäädäntöä on alun perin alettu kehittää. Yhdeksännessä luvussa avataan koko tämän hetkinen rikoslain 34 a luku. Kymmenennessä luvussa kerrotaan terrorismilainsäädännössä tapahtuneista muutoksista. Direktiivistä ja sen tuomista muutoksista rikoslakiin, pakkokeinolakiin ja poliisilakiin kerrotaan yhdennessätoista luvussa. Itsekouluttautumisen kriminalisointi on yksi olennaisista muutoksista, jonka direktiivi tuo rikoslain terrorismia koskevaan lukuun ja siihen perehdytään opinnäytetyön lopussa. Yhteenveto kasaa yhteen koko opinnäytetyössä käsitellyn. Johtopäätöksissä pohditaan tulevia muutoksia, niiden mukanaan tuomia mahdollisia ongelmia sekä esiin nousevia kysymyksiä. Terrorismi on laaja käsite ja terroristinen toiminta voidaan tulkita monin eri tavoin. Lainsäädännöllä ja sen tulkinnalla on merkityksellinen rooli poliittisella ja koko yhteiskunnallisella tasolla.

3 Metodi

Opinnäytetyössä lähteinä on käytetty terrorismiin ja lainsäädäntöön liittyvää kirjallisuutta sekä säädöksiä ja muita virallislähteitä, kuten hallituksen esityksiä ja valiokuntien mietintöjä. Opinnäytetyö on lainopillinen eli oikeusdogmaattinen tutkimus, kuten suurin osa oikeustieteellisistä tutkimuksista. Oikeusdogmatiikassa lähteitä käytetään etusija- ja käyttöjärjestyssääntöjen osoittamassa järjestyksessä ja tutkimus rakentuu voimassa olevien oikeuslähteiden varaan. Keskeisimpänä tutkimusongelmana on selvittää voimassa olevan oikeuden sisältö kulloinkin käsiteltävässä oikeudellisessa ongelmassa. Lainoppi pyrkii vastaamaan kysymykseen, kuinka tietyssä tilanteessa kuuluu toimia voimassa olevan oikeuden näkökulmasta. Lainoppia tarvitaan oikeusjärjestyksen sisältöä koskevan epätietoisuuden tulkitsemiseen. Tulkitseminen on toimintaa, joka tähtää oikeusjärjestyksen sisällön selvittämiseen. Lainoppi on oikeusjärjestyksen kuuluvien sääntöjen tutkimusta.¹ Lainoppi on lakia tulkitsevaa tutkimusta. Jokaisen tulkinnan on pysyttävä lakien määrittämien raamien sisällä ja jokainen tulkinta on voitava perustella lakiin vedoten.² Lainopin edustaja on lainsoveltajaan verrattuna ”tarkkailijan” roolissa. Tutkijalla ei ole ratkaisupakkoa eikä

¹ Husa 2008, 20.

² Aarnio 1988, 59.

samanlaista vastuuta, kun tuomarilla. Tutkija tarkastelee ratkaisusetelmaa järjestelmän ulkopuolelta.³

Lainopin toisena keskeisenä tehtävänä on voimassa olevan oikeuden jäsentäminen eli tutkimuskohteen systematisointi. Lainoppi pyrkii kehittämään ja luomaan oikeudellista käsitejärjestelmää systematisoinnin avulla ja se auttaa oikeusjärjestyksen sisältöön tutustujaa löytämään etsimänsä säännökset. Lisäksi se auttaa hahmottamaan kokonais kuvaa oikeudellisista järjestelyistä ja niiden välisistä keskinäisuuhteista.⁴ Systematisoinnilla viitataan oikeusjärjestelmän muodostamaan kokonaisuuteen ja oikeustieteen käytössä oleviin välineisiin, joiden avulla tuo kokonaisuus luodaan ja sitä ylläpidetään. Systematisointi tapahtuu yleisten oppien eli käsitteiden, periaatteiden ja teorioiden avulla.⁵

Lainopin menetelmä ei ole empiirinen. Lainoppi ei siis tutki säännönmukaisuutta eikä lainopin tutkimustuloksia voida varmentaa empiiristen havaintojen kautta. Lainopin tehtävänä on täsmentää erilaisten juridisten tekstien merkityssisältöä lainopillisen tutkimuksen avulla. Lainopillista tutkimusta tekevä tutkija toimii ja ajattelee samantyyppisesti kuin konkreettisia päätöksiä tekevä lainsoveltaja. Lainopillista tutkimusta tekevä hyödyntää oikeuslähde-, tulkinta- ja argumentaatio-oppeja samalla tavoin kuin tuomari tekisi jotain konkreettista asiaa ratkaistaessa.⁶

4 Terrorismi ja terrorismi käsitteenä

Sana terrorismi on tullut ranskan kielen kautta länsimaisiin kieliin 1300-luvulla. Se on muodostunut latinan kielen sanasta "terrere", joka tarkoittaa suomeksi pelotella. Oxford English Dictionaryssa vuonna 1975 terrorismi määriteltiin terrorin järjestelmäksi ja täsmennettiin politiikaksi, jonka tarkoituksena oli pelotella ja levittää kauhua kohteidensa joukossa. Käsite on saanut merkityksensä Ranskassa vallassa olleiden jakobiinien vuosien 1793-1794 hallinnosta, jota kutsuttiin terroriksi (la terreur). Hallinnon tarkoituksena oli antaa vastustajille ja siitä epäillyille varoitus, että sen vastustamisesta voi seurata vangitseminen ja giljotiiniin lähettäminen. Hallinto käytti terroria myös rauhoittaakseen oloja ja

³ Aarnio 1988, 57-58.

⁴ Husa 2008, 20-21.

⁵ Määttä 2012, 7.

⁶ Määttä 2012, 17-18.

vakiinnuttaakseen uuden hallinnon valtaa. Terrorin käsitettä voitiin pitää läheisessä yhteydessä hyveen ja demokratian käsitteiden kanssa.⁷

1800-luvun lopulla sosialistisia ja anarkistisia ääriryhmiä alettiin pitää terroristisina. Ääriryhmät alkoivat käyttää väkivaltaa Euroopan monarkistisia hallintoja, erityisesti Venäjän keisarikuntaa vastaan. Monet vallankumoukselliset ovat alkuaikoina nimittäneet toimintaansa terrorismiksi. Tällöin radikaalien vallankumouksellisten myönteinen suhtautuminen terroriin ja terrorismiin säilyi kielenkäytössä pitkään. Terrorismiksi on aikojen saatossa mielletty hyvin erinäisiä ilmiöitä.⁸

Melko yleisenä määritelmänä terrorismista voidaan pitää sitä, että terrorismissa on kyse väkivallan käytöstä ja sillä uhkaamisesta, jolla pyritään kauhun ja pelon herättämisen avulla saamaan aikaan poliittisia vaikutuksia. Terrorismissa onkin kyse enemmän psyykkisten reaktioiden avulla vaikuttamisesta, kun aineellisen tuhon kautta aiheutetusta tuhosta. Terrorismille luonteenomaista on myös se, että sillä pyritään vaikuttamaan laajempaan ihmismassaan iskujen välittömien kohteiden sijaan. Terrorismi voidaan ajatella poliittiseksi toiminnaksi, täsmällisemmin, politiikan jatkamiseksi psykologisesti vaikuttavan, symbolisen väkivallan keinoin.⁹ Terrorismissa ei ole kyse sattumanvaraisesta väkivallanteoista, vaan suunnitelmallisesta, laskelmoidusta ja systemaattisesta toiminnasta. Terrorismissa on kyse vallasta, sen tavoittelusta, vallan hankkimisesta ja vallan käytöstä poliittisten muutosten aikaansaamiseksi. Terrorismissa on kyse taisteluiden metodeista ja strategioista, eikä niinkään ideologiasta tai liikkeestä, ja terrorismiin liittyy ennalta harkittua väkivallankäyttöä siviilejä kohtaan tavoitteena tuottaa mahdollisimman paljon pelon psykologisia vaikutuksia muille, kuin varsinaisille kohteille.¹⁰

Terrorismia ei ole syytä pitää vain yhtenä konfliktin muotona vaan pikemminkin taktiikkana, jota saatetaan käyttää kapinoiden, vallankumousten, sotien ja monien muun tyyppisten konfliktien yhteydessä.¹¹ Usein toistettu lause puhuttaessa terrorismista on ”toisen terroristi on toisen vapaustaistelija”. Tämä lause on hyvä pitää mielessä, vaikkakin esimerkiksi Yhdistyneet Kansakunnat, Euroopan Unioni ja Suomi ovat määritelleet terrorismin sopimuksissaan ja lainsäädännössään. Terrorismia on kautta aikojen esiintynyt ja sitä tulee

⁷ Paastela 2007, 22-23.

⁸ Kullberg 2011, 17-18.

⁹ Paastela 2007, 32.

¹⁰ Kreuz 2010, 57.

¹¹ Paastela 2007, 33.

esiintymään tulevaisuudessa niin kauan, kuin väkivaltaiseen toimintaan halukkaat yksilöt tai ryhmät kokevat terrorin ainoaksi vaikutusmahdollisuudekseen.¹²

YK:n yleiskokouksessa 9.12.1994 on määritelty terrorismi seuraavasti: ”määritelmänä pidetään rikosta, johon ryhdytään poliittisessa tarkoituksessa ja joka on tarkoitettu synnyttämään kauhun tilan, tai jonka on laskettu saavan tämän aikaan, suuressa yleisössä, ihmisryhmässä, tai tiettyjen henkilöiden piirissä”. Tällaisia rikoksia ei voida oikeuttaa poliittisin, filosofisin, ideologisin, rodullisin, etnisin, uskonnollisin tai muunlaisin perustein.¹³

Tietyinä ajanjaksona vallinnut poliittinen tilanne ja historiallinen yhteys ovat määrittäneet sen, mitä on milloinkin kutsuttu terrorismiksi. Tilanteen muuttuessa myös terrorismi käsite on ollut altis muutoksille.¹⁴ Terrorismi ilmiönä sekä käsitykset siitä riippuvat aina poliittisen, sosiaalisen ja taloudellisen ulottuvuuden sisältävästä historiallisesta kontekstista. Terrorismia harjoittavien ryhmien, yksilöiden sekä terrorismiin reagoivien ihmisten toimintaan vaikuttaa se ympäröivä maailma, jossa sillä hetkellä eletään.¹⁵

Terrorismi yhdistetään usein radikalismiin käsitteeseen. Terrorismilla halutaan radikalismiin tavoin muuttaa asioita. Radikalismilla tarkoitetaan vallitsevien olojen, valtasuhteiden ja arvojen kyseenalaistamista ja muuttamista. Radikalismiin vastakohtana pidetään konservatismia. Radikalismiin kuuluu lisäksi vallitsevan tilanteen tulkitseminen toisin valtavirran kanssa. Radikaalit pyrkivät muuttamaan vallitsevan yhteiskuntatilanteen. Radikaali itse valitsee, mitä vastaan hän taistelee ja minkä hän kokee milloinkin ”vallitsevaksi”. Tämä näkemys ei usein vastaa valtavirran näkemystä vallitsevasta tilanteesta. Kaikki radikalisoituneet ihmiset eivät automaattisesti ajaudu terroristeiksi. Terrorismiin ryhtymisessä ryhmällä tai järjestöllä on usein ratkaiseva asema. Tällöin ryhmän paineistus ja ryhmädynamiikka vaikuttavat yksittäisen jäsenen arvoihin ja tavoitteisiin. Terroristit kaipaavat ja hakevat huomiota ympäröivältä maailmalta, mutta eivät tavoittele sen hyväksyntää. Tämän sijaan oman porukan hyväksyntä ja kunnioitus ovat tärkeitä tekijöitä terrorismiin motivoinnissa. Ryhmän toimintaan osallistuminen tuo mukanaan arvostusta ja aseman samanmielisten keskuudessa.¹⁶

¹² Puistola & Herrala 2006, 13.

¹³ Nuotio 2018, luku 22.

¹⁴ Paastela 2007, 23.

¹⁵ Kreuz 2010, 54.

¹⁶ Kullberg 2011, 14-15

Radikalismi on oppi tai doktriini, jonka tarkoituksena on luoda yhteiskuntarakenteisiin suuria muutoksia erilaisien käytäntöjen, toimien ja politiikan avulla. Radikalisatio tarkoittaa prosessia, jossa yksilö tai ryhmä on radikalisoitunut ja mahdollisesti muuttunut radikaaliksi toimijaksi. Radikalisoitumisella tarkoitetaan sitä, että halutaan saada aikaan kauaskantoisia muutoksia yhteiskunnassa. Tällöin halutaan tukea näitä muutoksia ja taivutella myös muita hyväksymään ne. Radikalisoitunut henkilö omaksuu ja seuraa radikaaleja tai äärimmäisiä näkemyksiä ja periaatteita. Ideologisen aatteen radikalismi haastaa vallitsevat normit ja toimintatavat, mutta ei itsessään johda väkivaltaan.¹⁷

4.1 Terrorismin tunnusmerkit

Terrorismia käsitteenä on vaikeaa määritellä yksiselitteisesti. Terrorismi on rajapinnoiltaan häilyväinen käsite, joten sitä ei voi, eikä tarvitse määritellä tarkkarajaisesti. Käsitettä voidaan tarkastella tunnusmerkkien mukaan, jotka määrittelevät terrorismin omana poliittisena väkivallan lajina.¹⁸

Terrorismi käsitteen määrittelyssä ollaan lähdetty liikkeelle siitä, millainen teko terrori-isku tyypillisimmillään on. Määritelmää ollaan lähdetty rakentamaan juurikin terrorismin tutkimuksessa tältä pohjalta. Tämä määrittelytapa ei ole kuitenkaan täysin poliittisesti neutraali, koska hyvin usein poliittinen tilanne vaikuttaa siihen, millaisiin tekoihin terrorismi nimitys milloinkin vahvimmin yhdistetään. Määrittelytapaa johdonmukaisesti sovellettuna se ei perustu moraalisiin mielipiteisiin, vaan tunnistettuun toimintatapaan.¹⁹

Politiikassa terrorismi ollaan haluttu leimata rikolliseksi toiminnaksi ja tällä tavoin irralliseksi toiminnaksi poliittisesta toiminnasta. Tavanomaisesta rikollisuudesta terrori-iskut erottavat tekojen taustalla olevat motiivit. Rikollisessa toiminnassa keskeinen motiivi teolle on yleensä materiaalisen edun saavuttaminen ja henkilökohtainen kosto, kun taas terroristisella teolla pyritään ajamaan jotain laajempaa, poliittista päämäärää. Näistä seikoista huolimatta hyvin monet terroristijärjestöt ovat terrori-iskujen lisäksi tavoitelleet itselleen materiaalista etua. Teot saatetaan oikeuttaa poliittisiin seikkoihin vetoamalla, mutta perimmäinen tarkoitus on kuitenkin ei-poliittinen, kuten esimerkiksi rahoituksen ja muiden resurssien hankinta.²⁰

¹⁷ Laitinen ja Lumio 2009, 21.

¹⁸ Kullberg 2011, 22.

¹⁹ Paastela 2007, 31.

²⁰ Paastela 2007, 40-41.

Kullberg (2011) on listannut kirjassaan keskeisiä tunnusmerkkejä, jotka ovat tyypillisiä terroristiselle toiminnalle. Tunnusmerkistön mukaan terroristinen toiminta on tavoitteellista. Se ei ole spontaania ja kaoottista, vaan suunnitelmallista, jonkinlaiseen reaktioon pyrkivää toimintaa. Terrorismin voidaan katsoa olevan poliittisesti motivoitunutta. Poliittinen aspekti erottaa terrorismin ”tavallisesta” rikollisuudesta, esimerkiksi rikollisjoukon harjoittamasta väkivallasta. Tällaisen rikollisjoukon harjoittamaa rikollisuutta voitaisiin kutsua terroriksi, mutta ei terrorismiksi. Terrorismi on järjestäytynyttä sekä toistuvaa. Terrorismia harjoittaa jokin ryhmä tai järjestö tai terroristi voi myös toimia yksin. Yksittäisiä terroristeja yhdistää kuitenkin taustalla oleva laajempaan poliittiseen kontekstiin liittyvä ideologinen sidos. Terrorismi on luonteeltaan väkivaltaista ja tuhovoimaista. Terrorismia ei voi siis verrata luonteeltaan väkivallattomaan, vahingoiltaan pienimuotoiseen ilkivaltaan tai sabotaasiin.

Terrorismi kohdistetaan tarkoituksellisesti siviileihin ja siviilikohteisiin ja /tai se tapahtuu rauhan aikana. Terrorismille tyypillistä väkivaltaa on välillisesti tapahtuva väkivalta, jolla ei pyritä ensisijaisesti vaikuttamaan iskun suoriin kohteisiin vaan uhrin ovat usein sivullisia. Terroristien tarkoituksena on tällä tavoin, siviiliuhrien keinoin, vaikuttaa valtioon, hallitukseen tai yhteiskuntaan. Terrorismi on usein mielenosoituksellista ja symbolista toimintaa. Sillä ei ole välttämättä suoraa voimankäytöllistä merkitystä, vaan se pyrkii vain herättämään huomiota, provosoimaan tai kiristämään. Vaikutuskanavina näille edellä mainituille keinoille on tiedotusvälineet, joissa terrori-isku saa oman merkityksensä. Terrorismi on taktiikka, joka ei realisoitu, ellei edellä mainitun kaltaista toimintaa esiinny. Terrorismin taktinen luonne ei tarkoita kuinkaan sitä, etteikö sen pidemmän tähtäimen käyttö olisi strategista. Taktinen toiminta ei ole siten strategisen vastakohta, vaan kyse on tavoitteellisen toiminnan eri tasoista.²¹

Suomen rikoslaki määrittelee sen 34 a luvun 6 §:ssä terroristisen rikoksen tekijän. Lain mukaan rikoksen tekijällä on terroristinen tarkoitus, jos hänen tarkoituksenaan on aiheuttaa vakavaa pelkoa väestön keskuudessa taikka jos tarkoituksena on pakottaa oikeudettomasti jonkin valtion hallitus tai muu viranomainen taikka kansainvälinen järjestö tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotakin. Lain mukaan terroristisena tarkoituksena pidetään myös sitä, että teolla halutaan aiheuttaa suurta vahinkoa kansainvälisen järjestön taloudelle tai sellaisen järjestön muille perusrakenteille.

²¹ Kullberg 2011, 23.

4.2 Terroristiryhmä

Terroristiryhmällä tarkoitetaan rikoslaissa vähintään kolmen henkilön muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää rakenteeltaan jäsentynyttä yhteenliittymää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen laissa määriteltyjä terroristisia rikoksia. Kansainvälisellä järjestöllä tarkoitetaan hallitustenvälistä tai merkityksensä ja kansainvälisesti tunnustetun asemansa perusteella siihen rinnastettavaa järjestöä.

Terroristiryhmiä voidaan luokitella monin eri tavoin. Useimmiten ryhmät luokitellaan niiden taustalla olevien motiivien mukaan. Muita luokittelutapoja on luokitella ryhmät toimijoiden määrän, tukijatahon, sijainnin, toimintatavan tai poliittisen ideologian ja mielentilan eli henkisen motivaation mukaan. Myös ryhmään kuuluvien suhde auktoriteettiin tai halukkuus kuolla voivat olla tekijöitä, jotka jakavat toimijoita eri luokkiin. Terroristisissa ryhmissä voi olla toimijoita, jotka toimivat itsenäisesti tai ryhmässä. Suurin osa terroristeista toimii osana jotakin ryhmää. Yksittäiset toimijat ovat yleensä itse organisoituneita ja he ovat käyttäneet kouluttautumisessa hyväkseen Internetin tietotarjontaa. Heillä saattaa olla taustallaan Internetissä toimiva laaja virtuaaliyhteisö. Tutkijatason luokittelussa terroristiryhmät jaetaan joltakin valtiolta, valtion organisaatiolta, yksittäiseltä ryhmältä, verkostolta tai yksilöltä tukea saaviin. Monet länsimaat pyrkivät erilaisin sanktioin ja boikotein estämään tiettyjä valtioita tukemasta terroristisia ryhmiä. Terroristiryhmän sijainti erottelee ryhmät valtion sisällä toimiviin ja monikansallisesti toimiviin ryhmiin. Valtion sisäisesti toimivasta terroristiryhmästä esimerkkinä Espanjassa toimiva baskiterroristiryhmä ETA ja monikansallisesta terroristiryhmästä esimerkkinä Al-Qaida. Toimintatapojen mukaan luokiteltuna terroristiryhmät jakautuvat mm. pommeja, salamurhia, kidnappauksia, joukkomyrkytyksiä, raiskauksia, bioterrorismia, kyberterrorismia tai informaatioterrorismia käyttäviin ryhmiin.²²

Poliittisen ideologian ja mielentilan (henkisen motivaation) perusteella terroristiryhmät voidaan jakaa poliittisen, uskonnollisen, taloudellisen tai idealistisen motivaation omaaviin. Terroristiryhmä voi olla valtiota vastustava tai valtion puolesta toimiva; suhde auktoriteettiin vaihtelee ryhmien välillä. Osa terroristeista toimii itsemurhaiskujen tekijöinä ja näin erottuvat muista terroristeista halukkuudellaan kuolla itse iskua toteuttaessaan. Nykypäivän itsemurhaiskuja tekevien ja toisen maailmansodan aikaisten japanilaisten kamikaze-lentäjien väliltä on löydetty paljon yhtäläisyyksiä. Japanilaiset ohjasivat räjähtein lastatut koneensa

²² Laitinen & Lumio 2009, 23-24.

päin yhdysvaltalaisia sotalaivoja ja kuolivat itse iskuissa. Keskeisin ero kamikaze-lentäjien ja itsemurhaiskujen tekijöiden välillä on se, että lentäjien iskujen kohteena olivat vihollisvaltion puolustusvoimat, kun taas nykypäivän itsemurhaiskujen tekijöiden kohteena on usein siviilit. Yhtäläisyytenä näiden välillä on se, että japanilaisessa ja arabialaisessa kulttuurissa yksilön uhrautuminen yhteisön puolesta on arvossa ja sillä on hyvin erilainen merkitys verraten länsimaiseen kulttuuriin. Itsemurhaiskuihin liittyy ajatus siitä, että onnistunut isku ja sen tekijä jäävät ihmisten muistoihin ja se aiheuttaa ihmisissä kunnioitusta iskun tekijää kohtaan. Tehtävään motivoitunut ja siinä onnistunut tekijä on orientoitunut iskuun etukäteen siten, että tekijän katse on jo teon jälkeisessä ajassa. Tekijät eivät enää koe maanpäällistä ns. normaalinormikontrollia itsensä suhteen. Osa ryhmistä iskee maalliseen omaisuuteen eli esimerkiksi rakennuksiin, osa tavoittelee massatuhoa, jolloin kohteena on mahdollisimman suuri joukko ihmisiä.²³

4.2.1 Terrorististen ryhmien luokituksia

Terrorismi voidaan luokitella uskontolähtöiseen terrorismiin, nationalistis-separatistiseen terrorismiin, vasemmistolaiseen terrorismiin, oikeistolaiseen terrorismiin ja yhden asian terrorismiin. Uskontolähtöisen terrorismin taustaideologiana toimii ääritulkinta vallitsevasta uskonnosta. Ääritulkintaa käytetään oikeutuksena väkivallan käytölle. Väkivallan käyttöä edellytetään ryhmän jäseniltä ja sitä pidetään jäsenen velvollisuutena toteuttaa. Uskontolähtöisen terrorismiryhmän tarkoituksena on korvata maallinen valtionhallinto fundamentalistisemmalla hallintojärjestelmällä.²⁴ ”Fundamentalismi on taistelevaa uskonnollisuutta, jossa ”tosiuskoviksi” itsensä määrittelevät pyrkivät pysäyttämään uskonnollisen identiteetin rapautumisen, lujittamaan yhteisön rajoja sekä luomaan vaihtoehtoja maallisille instituutioille ja elämäntavoille.”²⁵

Uskontolähtöisestä terrorismista yleisin esimerkki on ääri-islamistinen terrorismi. Tunnetuimpina ryhminä Al-Qaida ja ISIS. Uskonnollinen terrorismi luo länsimaille haasteita, koska länsimainen rationaalinen ymmärrys elämästä ja turvallisuudesta ei ole samanlainen, kuin ääri-islamistisilla terroristeilla. Terroristit ovat valmiita uhraamaan itsensä päästäkseen uskonnon lupaamaan paratiisiin.²⁶

²³ Laitinen & Lumio 2009, 24.

²⁴ Laitinen & Lumio 2009, 25.

²⁵ Ketola.

²⁶ Laitinen & Lumio 2009, 25.

Nationalistis-separatistinen terrorismi toimii pyrkimyksenään irrottautua vallitsevasta valtiosta. Nämä ryhmät tavoittelevat toiminnallaan kansainvälistä tunnustamista ja poliittista itsemääräämistä. Nämä ryhmät haluavat joko perustaa oman valtion tai liittyä osaksi toista valtiota. Esimerkkinä tällaisista ryhmistä on Espanjassa toimiva Euskadi Ta Askatasuna eli ETA sekä IRA Pohjois-Irlannissa. Vasemmistolaiset terroristit (left-wing terrorist groups) toimivat ääri vasemmistolaisen mallin mukaisesti, tavoitteenaan saavuttaa radikaaleja muutoksia poliittisessa, sosiaalisessa ja taloudellisessa järjestyksessä. Nämä ryhmät tavoittelevat dramaattista muutosta sekä valtionhallinnossa että yhteiskunnassa yleisesti.

Vasemmistolaisesta terrorismista käytetään myös nimitystä vallankumouksellinen (revolutionary). Esimerkkejä vasemmistolaisista terroristiryhmistä ovat Red Army Faktio eli RAF Saksassa, Action Direct Ranskassa ja Red Brigade Italiassa. Oikeistolaiset terroristiryhmät (right-wing terrorist groups) pyrkivät äärioikeistolaisen mallin mukaisesti saavuttamaan muutoksia poliittisessa, sosiaalisessa ja taloudellisessa järjestyksessä. Ideologinen pohja perustuu nationalistiseen sosialismiin. Oikeistolaisista terroristiryhmistä esimerkkeinä toimivat mm. Ku Klux Klan eli KKK Yhdysvalloissa sekä Afrikassa toimiva Afrikaner Resistance Movement eli AWB. Yhden asian terrorismi on väkivaltaa, jolla pyritään muuttamaan tietty yksi asia tai käytäntö yhteiskunnassa. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi eläinten oikeuksia, ympäristöasioita tai abortin vastustusta kannattavat liikkeet.²⁷

5 Terrorismin historiasta nykypäivään

Sana terrori on tullut kielenkäyttöömme Ranskan vallankumouksen seurauksena. Ranskan vallankumouksen aikaan (1789-1799) länsimaiden ja muslimimaailman erot kasvoivat. Erot syntyivät, kun alkava teollinen vallankumous, sotilasmahtien kehitys ja muuttuva yhteiskuntajärjestys johti muslimien voiman vähenemiseen. Kun Länsi alkoi kiertää muslimimaailman ohi taloudellisesti ja poliittisesti 1700-luvulla, sotaisan islamismin nousun voidaan katsoa alkaneen tästä. Osa muslimeista ajatteli, että heidän ainoa keino palauttaa suuruutensa takaisin oli se, että islamismin askeettisuus palautettaisiin ja islamin lakijärjestelmää alettaisiin noudattamaan. Ranskan vallankumouksesta seurannut terrori alkoi 21.9.1789, kun Ranskan Tasavalta julistettiin syntyneeksi. Tämän seurauksena alkoi väkivallan aalto, jonka vuoksi jopa 40 000 ihmistä menetti henkensä. Ranskan silloinen johtajaksi noussut Maximilien Robespierre päätyi itsekin giljotiiniin 27.7.1794.²⁸

²⁷ Laitinen & Lumio 2009, 25-26.

²⁸ Puistola & Herrala 2006, 17-18.

Terrorismitutkija David C. raportin mukaan 1800-luvun jälkeen terrorismissa on erotettavissa neljä erillistä terrorismin aaltoa, joita jokaista aaltoa yhdistää saman tyyppisiä taktiikoita käyttäneet ja päämääriä ajaneet ryhmittymät useissa eri maissa. Näiden jokaisen aallon syntyyn on vaikuttanut poliittiset tapahtumat, jotka ovat saaneet aikaan vallankumousta havitelleiden mielessä toivoa muutoksen aikaansaamisesta. Jokaiseen aaltoon on myös tiukasti sidoksissa aallon aikana käytetyt tietyt terrorismitaktiikat, jotka ovat olleet omalle aikakaudelleen leimallisia. Myös maailmalla meneillään olleet merkittävät muutokset ovat vaikuttaneet kunkin aallon omaleimaisiin piirteisiin. Kukin aalto on kestänyt noin puoli vuosisataa. Jokaisen aallon hiipumisen taustalla ovat vaikuttaneet tietyt seikat: toimintatavat ja ajetut asiat, jotka eivät enää ole innostaneet uusia ihmisiä toimintaan esimerkiksi poliittisten muutosten aikaansaamiseksi. Lisäksi terroristaktiikan käyttö on saattanut osoittautua tehottomaksi ja vanhempien aatteet eivät ole enää kiinnostaneet seuraavia sukupolvia.²⁹ Terrorismin aaltomallilla tarkoitetaan sitä, että terrorismin eri vaiheet vuosisatojen varrella maailmanlaajuisesti noin 130 vuoden aikana voidaan kuvata aaltomaisena liikkeenä, jossa jokaisen aallon huipulla on tapahtunut eräänlainen vallankumous. Jokaisella aikakaudella on lisäksi ollut omat ominaiset aikakauteen liittyvät piirteensä.³⁰

5.1 Anarkistinen liike

Ensimmäinen 1880-luvulla alkanut aalto oli anarkistinen. Aalto alkoi Venäjältä, jossa poliittista muutosta tavoittelevat vallankumoukselliset pyrkivät tavoitteisiinsa salamurhaamalla merkittäviä virkamiehiä. Anarkismi oli ensimmäinen globaalien terrorismin ilmenemismuoto. Sen strategiamallin otti kansainvälisesti käyttöön laajasti eri ryhmät, jopa nationalistinen ryhmä.³¹ Ranskan vallankumouksen jälkeen alkoi eurooppalaisen kumouksellisuuden kulta-aika. Vallankumouksen vuonna 1848 kapinoitiin puolen vuoden sisällä Pariisissa, Wienissä, Berliinissä, Prahassa, Budapestissa, Roomassa ja Milanossa. Tällöin valtaapitäviä painostettiin tekemään hätäisiä uudistuksia. Vallankumouksien yritykset olivat huonosti suunniteltuja ja ne murenivat kohdatessaan niitä kohtaa osoitettua vastarintaa. Jonkin aikaa näytti kuitenkin siltä, että Eurooppa olisi romahtamassa. Näin ei kuitenkaan käynyt, vaan hallitusten lupaukset demokraattisemmasta hallinnosta, kapinoinnin suunnittelemattomuus ja valtiovallan sotaväen järjestelmällisempi käyttö johtivat

²⁹ Malkki 2007, 376.

³⁰ Kreus 2010, 55.

³¹ Kreus 2010, 55-56.

kumousliikkeiden vaimenemiseen. Tämän seurauksena liberaali liike ei onnistunut, tasa-arvo jäi saavuttamatta ja valtaa pitävät monarkit lujittivat otettaan. Tästä seurasi se, että uudistukset jäivät kesken ja yksilön vaikuttamismahdollisuudet hävisivät. Kaikkien näiden käänteiden voidaan katsoa johtaneen anarkismin syntyyn.³²

Enemmän tai vähemmän järjestäytyneet anarkistiryhmittymät ryhtyivät ”propagandaan tekojen kautta”, eli terroristiseen toimintaan. He näkivät tällaisissa keinoissa tehokkaimman tavan vaikuttaa ja jakaa vallankumouksen sanomaa. Tämän ajan terrori-iskuille tyypillistä oli niiden kohdentuminen tuon ajan poliitikkoihin ja valtion päämiehiin. Iskut olivat pommi-iskuja ja salamurhia, joista myös sivulliset saivat osansa.³³ Anarkistien perimmäisenä tarkoituksena oli luoda kommunistinen yhteiskunta sekä sellainen yhteiskunta, jossa ei ollut mitään ulkoista tai sisäistä auktoriteettia.³⁴ Anarkismin ajanjaksolla tapahtuneista, oman aikakautensa kohahduttavimmista tapahtumista yhtenä voidaan pitää Venäjän tsaari Aleksanteri II murhaa. Nuori puolalainen opiskelija heitti pommin, joka aiheutti tsaarin, kuin myös pommin heittäneen opiskelijan kuoleman. Tapahtuma järjestytti koko Eurooppaa ja se samalla siivitti tulevia kuohuvia vuosikymmeniä, jolloin tapahtui lukuisia valtion päämiesten ja ylimmän johdon murhia. Tsaarin murhasta muotoutui oman aikansa ja samalla anarkismin väkivaltaisen haaran symboli.³⁵

5.2 Kolonialismin vastainen aalto

Toista aaltoa kutsutaan kolonialismin vastaiseksi aalloksi, joka alkoi ensimmäisen maailmansodan jälkeen. Kysymys hävinneiden valtioiden itsemääräämisoikeudesta synnytti terroristiorganisaatioita kaikkialla siirtomaavalta-alueella. Toisen aallon strategiana oli, ensimmäisestä aallosta poiketen, poliisin, hallituksen silmien ja korvien systemaattinen sissityyppinen eliminointi.³⁶

Kolonialismin vastaisen aallon katsotaan nousseen huippuunsa toisen maailmansodan jälkeen ja se jatkui 1960-luvun tienoille asti. Toisen maailmansodan jälkeen monet maat joko pakotettiin tai ne alkoivat vapaaehtoisesti purkamaan siirtomaavaltansa. Terroritoiminta aloitettiin sellaisilla alueilla, joissa itsenäistymisen salliminen oli syystä tai toisesta erityisen

³² Puistola & Herrala 2006, 19-20.

³³ Malkki 2007, 376-377.

³⁴ Puistola & Herrala 2006, 21.

³⁵ Puistola & Herrala 2006, 23.

³⁶ Kreuz 2010, 56.

hankalaa. Kolonialismin vastaisen ajan aikaisille liikkeille tyypillisintä terroritoimintaa oli systemaattiset iskut hallituksen silmiksi ja korviksi katsottua poliisia kohtaan. Iskujen takana oli ajatus siitä, että mikäli poliisi ei kyennyt hallitsemaan tilannetta, siirtomaaisännän oli pakko tuoda armeijansa paikalle. Samalla odotettiin, että armeijan käyttäminen iskuutilanteissa todistaisi sen kömpelyyden ja brutaaliuden ja tällä tavalla nostattaisi liikkeen kannatusta kansalaisten keskuudessa.³⁷

5.3 Uuden vasemmistolaisaallon aikakausi

Kolmannen aallon katsotaan alkaneen 1970-luvulla Vietnamin sodan vauhdittamana. Kolmatta aaltoa kutsutaan uuden vasemmistolaisaallon aikakaudeksi. Useat länsimaiset terroristiryhmät näkivät itsensä etujoukoksi kolmannen maailman massoille, joiden keskuudessa kyti laaja lännen vastaisuus. Radikalismiin yhdistyi usein nationalismi. Taktiikoina kolmannessa aallossa käytettiin lentokonekaappauksia, panttivankien ottamista ja iskuja länsimaisia lähetystöjä vastaan.³⁸

Vietnamin sodan aikainen vietnamilaisten menestys taistelussa supervaltoja vastaan nostatti esiin ajatuksia siitä, että voimakkaat länsimaat, Yhdysvallat mukaan luettuna, ovat haavoitettavissa ja niiden hallinnot kaadettavissa. Yhdysvaltojen käyttämät brutaalit toimet sodan aikana, sekä Viet Minhissä kehittyneet Vietkongin joukkojen sitkeät taistelut, kyseenalaistivat länsimaissa vallinneita arvoja kulttuurisen vallankumouksen kourissa olevien nuorten joukossa. Useissa länsimaissa syntyi vasemmistolaisia liikkeitä 1960-70-lukujen taitteessa, jotka katsoivat yhteiseksi tehtäväkseen taistelun vietnamilaisten ja muiden kolmansissa maissa länsimaiden valtaa uhmanneiden liikkeiden kanssa kapitalismia ja imperialismia vastaan. Näiden liikkeiden tavoitteena oli saada aikaan ympäri maailmaa vallankumouksia, jotka johtaisivat tasa-arvoisempaan politiikkaan ja talousjärjestelmään. Tälle ajalle tyypillisimpiä iskuja olivat vallankumousta nostattaneet murhat ja kidnappaukset politiikan ja talouden keskeisimpiä henkilöitä kohtaan. Tällöin tehtiin myös lentokonekaappauksia. Näiden kaappausten tavoitteena oli mahdollisimman laaja julkisuus ja se, että hallitukset saatiin painostettua tällä tavoin myönnytyksiin. Vasemmistolainen ajatustapa oli tähän aikaan vallannut myös monet nationalistiset liikkeet, kuten PIRA:n ja ETA:n, jotka näkivät, että heidän oma kansansa kärsi imperialistisen emämaan sorrosta samaan tapaan, kuin monet kolmansien maiden kansat. Uuden vasemmiston aalto kesti

³⁷ Malkki 2007, 377-378.

³⁸ Kreus 2010, 56.

kaikista aalloista lyhyimpään. Se alkoi hiipua 1980-luvun aikana, jolloin liikkeet toisensa perään lopettivat toimintansa.³⁹

5.4 Uskonnollinen aalto

Neljäs eli niin sanottu uskonnollinen aalto alkoi myös 1970-luvulla. Uskonnollisen aallon terroristien tavoitteena oli pyrkiä etsimään oikeutusta kokonaan uudentalaiselle maailmanjärjestelmälle. Aikaisempien aaltojen vallankumouksen tarkoituksena oli muodostaa maallinen itsenäinen valtio. Islamin uskon merkitys tässä aallossa on ollut suuri, vaikka myös muut uskonnot ovat tuottaneet terroristeja ajan saatossa.⁴⁰

Yhdistävänä tekijänä tälle aikakaudelle oli uskonnon toimiminen motiivina, ja tavoitellun uuden järjestyksen perustana. Terroristitaktiikoita käyttäviä liikkeitä nousi niin kristittyjen kuin juutalaistenkin keskuudesta. Merkittävimpiä olivat kuitenkin islamistiset liikkeet. Tämän aallon herättäjänä voidaan pitää Iranin vallankumousta vuonna 1979. Aikaan ovat vaikuttaneet myös uuden vuosisadan alkaminen islamistisessa ajanlaskussa kaikkine siihen liittyneine uskomuksineen ja odotuksineen, sekä muslimisissien voitto Neuvostoliitosta Afganistanin sodassa vuonna 1989. Näiden lisäksi Hizbollahin, Hamasin ja Al-Qaidan menestykset ovat tuoneet lisää toivoa. Uskonnollisen aallon tyypillisiä iskuja ovat iskut sotilas- ja hallintokohteisiin, sekä itsemurhaiskut. Amerikkalaiset ovat usein joutuneet näiden iskujen kohteiksi, johtuen siitä, että iskujen tekijöiden tavoitteena on ollut amerikkalaisten joukkojen vetäminen pois Lähi-idästä. Uskonnollinen aalto on käynnissä tälläkin hetkellä, eikä se ole osoittanut laantumisen merkkejä. Se saattaa jatkua vielä seuraavat kaksikymmentä vuotta.⁴¹

5.5 1990- ja 2000-lukujen terrorismi

Nykyään puhutaan uudesta terrorismista, joka on erilaista kuin aiemmin harjoitettu poliittisesti, uskonnollisesti tai ideologisesti motivoitunut väkivalta. Vanha terrorismi oli nykyaikaista terrorismia paikallisempaa. Asiat ja päämäärät, jotka terroristit kokivat vääryyksiä rajoittuivat pienemmille alueille. Vanha terrorismi oli konkreettisempaa ja sen vaatimukset olivat materiaalisia, kuten vaatimukset maasta tai oikeuksista. Vanhassa terrorismissa oli varaa neuvotella ratkaisuja, vaikka tätä vaihtoehtoa harvoin hyödynnettiin. Uusi terrorismi on kansainvälisempää. Terroristisella toiminnalla on maailmanlaajuiset ja

³⁹ Malkki 2007, 378-379.

⁴⁰ Kreus 2010, 56.

⁴¹ Malkki 2007, 379.

abstraktit, kuten uskonnolliset ja lännen vastaiset ideologiset tavoitteet. Terroristinen toiminta oikeutetaan uskonnollisilla ja kulttuurisilla tekijöillä, jolloin sitä on vaikeampi koittaa ratkaista neuvottelemalla. Uuden terrorismin terroristit toimivat kansainvälisesti ja muodostavat löyhempiä verkostoja. Toiminta tulee näkyväksi vasta iskun toteutuessa. Uuden terrorismin toimijat käyttävät toiminnassaan massatuhoaseita, ja heidän tavoitteenaan on tuhota mahdollisimman paljon siviilejä. Uhreja ei ole tarkoin valittu, vaan isku toteutetaan äkillisesti ja arvaamattomasti.⁴²

Syyskuun 2001 WTC-iskujen suuruuden ja poliittisten sekä taloudellisten vaikutusten mukaan mitattuna terrori-iskut ovat muuttaneet muotoaan edeltäviin vuosiin verrattuna. Iskuissa esiintyy kuitenkin 1990-luvun uudelle terrorismille ominaisia piirteitä, joten niiden ei ole katsottu aloittaneen uutta terroriaaltoa. Uudeksi tai postmoderniksi terrorismiksi kutsutaan 1980-luvulta eteenpäin ilmenneitä terrorismin muotoja, jotka eroavat ”vanhasta” terrorismista. Vanhalla terrorismilla tarkoitetaan 1970-80-lukujen kolmannen aallon liikkeitä. Kolmannen aallon liikkeet olivat usein pieniin soluihin jakautuneita ryhmiä, joiden tyypillisimpinä piirteinä pidettiin niiden hierarkkisuutta, johtajien autoritaarisuutta ja organisaation melko selkeää sisäistä työnjakoa. Terroristiryhmät olivat tämän lisäksi sulkeutuneita ja ympäristöstään eristyneitä. Ryhmien tavoitteet olivat poliittiset ja iskuilla koetettiin saada mahdollisimman paljon julkisuutta tai painostusta hallitusta kohtaan. Iskut mitoitettiin niin, että mahdolliset kannattajat eivät vieraantuisi terroristiryhmistä ryhmien liiallisen väkivallan käytön takia.⁴³

1990-luvun terrorismi poikkeaa vanhasta päämääriltään, toimintatavoiltaan, organisaatioiltaan, toimijoiltaan ja suhtautumiseltaan väkivallan käyttöön. Uuden tyyppinen terrorismi on hajanaista ja hahmotonta. Uudessa terrorismissa on nähty kolme kehityskulkua: uskonnon yleistyminen motiivina, terrorismin tuhoisuus, eli kuolonuhrien määrän nousu suhteessa iskujen määrään, sekä terrorismin taustalla olevien henkilöiden taustassa ja organisoitumisessa tapahtuneet muutokset. Uuden terrorismin taustalla on tyypillisesti uskonnollinen toiminta. Valtaosa ennen 1800-lukua toimineista terroristiliikkeistä toimivat uskonnollisen motiivin saattamina, joten uskonnon ilmeneminen terrorismin motiivina ei siis ole uusi ilmiö. Uskonnollisten terroristiryhmien maailmankatsomusta, toiminnan logiikkaa ja tavoitteita pidetään hyvin erilaisina, kuin poliittisesti motivoituneiden terroristien toimintaa. Uskonnolliset terroristit uskovat, että heidän toimintansa on osa kosmista, totaalista sotaa,

⁴² Laitinen & Lumio 2009, 31.

⁴³ Malkki 2007, 380.

jota käydään hyvän ja pahan välillä. Useat terroristeista kokevat toimivansa jumalan käskystä. Uskonnolliset terroristiryhmät eivät pyri toiminnallaan vetoamaan välttämättä mihinkään maanpäälliseen kannattajakuntaan, vaan heidän toimintansa keskeiset todistajat ovat itse yhteisö ja jumala.⁴⁴

Uskonnolliset terroristiryhmät poliittisista ryhmistä erottaa se, millaisiin iskuihin he ovat kykeneväisiä. Uskonnolliset ryhmät kokevat olevansa korkeamman auktoriteetin asialla, jolloin yhteiskunnan asettamilla poliittisilla ja moraalisisilla raameilla ei ole heidän toiminnalleen mitään merkitystä. Uskonnolliset ryhmät käyvät taistelua hyvän ja pahan välillä, toiminta on siis hyvin mustavalkoista, puolueettomia ei ole. Tämä voi johtaa uskonnollisten terroristien keskuudessa siihen, että terroristit ovat valmiita hyväksymään lähes rajattoman väkivallan käytön laajaa vihollisjoukkoa kohtaan. Laajamittaisen tuhon ja lukuisten kuolonuhrien määrän voidaan katsoa ajavan uskonnollisten terroristien päämääriä ja tavoitteita. Näiden seikkojen avulla voidaan selittää nykypäivän terrori-iskuja: iskujen määrät ovat laskeneet, mutta kuolonuhrien määrä iskuissa on noussut. Tuhoisampia iskuja tekeviä toimijoita on nykypäivänä enemmän, mutta myös valtioiden tuen lisääntyminen ja tätä kautta toimijoiden käytössä olevien resurssien lisääntyminen on vaikuttanut iskujen luonteeseen. Myös terrorismin organisoituneisuuden muutokset, sekä terroristien taustoissa tapahtuneet muutokset ovat vaikuttaneet nykypäivän terrorismiin. Terroristiset toimijat eivät toimi välttämättä enää yhtä selvärajaisesti ja tunnistettavasti kuin ennen, vaan toiminta on hahmottomampaa ja ennalta arvaamattomampaa.⁴⁵

Terroristisia tekoja tekee nykypäivänä entistä useampi osana paljon laajempaa ja epäselkeämpää verkostomaista toimintaa. Tällaisessa toiminnassa on mukana niin ”amatööri” terroristeja kuin ”ammatti” terroristejakin. Nämä terroristiverkostot ovat kansainvälisiä ja niiden toiminta ja yhteydet ulottuvat useisiin eri maihin. Hyvänä esimerkkinä tällaisesta toiminnasta on Al-Qaida. Sen toiminnasta on erotettavissa neljä ulottuvuutta. Ensimmäisen niistä muodostaa Al-Qaidan entisen, hierarkkisemman organisaation jäljellä olevat keskusjohdon osat. Toiseen ulottuvuuteen katsotaan kuuluvaksi kaikki tytäjärjestöt ja yhteistyökumppanit eli ryhmittymät, joille Al-Qaida on tarjonnut esimerkiksi koulutusta, rahoitusta tai toiminut muuten vaan tiennäyttäjänä. Kolmanteen ulottuvuuteen kuuluu moninainen joukko Al-Qaidan paikallisia kannattajia, jotka ovat ehkä jossain vaiheessa osallistuneet jihadistiseen kampanjaan jossain päin maailmaa, tai jotka ovat olleet joskus Al-

⁴⁴ Malkki 2007, 381.

⁴⁵ Malkki 2007, 382.

Qaidan koulutuksessa. Neljänneksi verkoston vaikutuspiirissä on sellaisia islamistisia radikaaleja ympäri maailmaa, joilla ei välttämättä ole mitään suoraa yhteyttä Al-Qaidaan, vaan jotka ovat valmiita tekemään iskuja sen päämäärien eteen.⁴⁶

5.6 Terrorismin tilanne Euroopassa

Europol on tehnyt selvityksen terrorismitilanteesta ja -suuntauksista EU:ssa vuonna 2018. Tämän raportin mukaan vuonna 2017 jäsenmaista on raportoitu 205 iskuja, joista osa on ollut onnistuneita ja osa epäonnistuneita iskuja. Iso-Britanniasta on raportoitu eniten iskuja (107). Ranska on raportoitu 54 iskuja, Espanja 16, Italia 14, Kreikka 8, Belgia ja Saksa 2 iskuja molemmissa, Suomi ja Ruotsi ovat raportoineet molemmat yhden iskut. Espanja, Ruotsi ja Suomi raportoivat jihadistisista iskuista, joita ei ole toteutettu kyseisissä maissa joko ollenkaan aikaisemmin tai pitkään aikaan.⁴⁷

Terroristi-iskujen seurauksena on kuollut vuonna 2017 68 ihmistä ja 844 ihmistä on loukkaantunut. Lähes kaikki raportoidut kuolemantapaukset ja suurin osa tappioista olivat jihadistien tekemien terroristi-iskujen seurausta. Iskujen määrät ovat laskeneet vuodesta 2014 lähtien, jolloin raportoitiin 226 iskuja, 2015 193 iskuja, 2016 142 iskuja. Vuonna 2017 iskujen määrä on noussut 205 iskuun.⁴⁸

Vuonna 2017 on pidätetty 1219 yksittäistä henkilöä epäiltynä terrorismista. Suurin määrä pidätettyjä on Iso-Britanniassa (412), Ranskassa (411) sekä Espanjassa (91). Myös pidätettyjen terroristien määrä on ollut laskussa vuodesta 2015, jolloin pidätettyjä oli 1077 ja vuonna 2016 pidätyksiä oli 1002 kappaletta. Suurin osa pidätetyistä terroristeista oli liitoksissa jihadistiseen terrorismiin ja näiden pidätettyjen osuus on noussut: 2014 (395), 2015 (687) ja 2016 (718). Vuonna 2017 pidätetyistä suurin osa (705 henkilöä 791 henkilöstä) oli liitetty jihadistiseen terrorismiin. Separatistisesta terrorismista pidätettyjen henkilöiden määrä on laskenut (168 pidätettyä vuonna 2015, 30 pidätettyä vuonna 2016 ja 30 pidätettyä vuonna 2017). Vuonna 2017 suurin osa pidätetyistä (660 henkilöä) olivat epäiltyinä aktiivisuudestaan ja osallisuudestaan terroristijärjestössä. He olivat suunnitelleet ja valmistelleet iskuja osana ryhmää. 73 henkilöä pidätettiin epäiltyinä terrorismin helpottamisesta. Tämä tarkoittaa propagandan levittämistä, rekrytointia ja terrorismin rahoittamista. Terroristisessa

⁴⁶ Malkki 2007, 383.

⁴⁷ EU terrorism situation and trend report 2018, 9.

⁴⁸ EU terrorism situation and trend report 2018, 9.

tarkoituksessa tapahtuneen matkustuksen johdosta pidätettyjen määrä on laskenut (141 pidätettyä vuonna 2015, 77 vuonna 2016 ja 28 vuonna 2017).⁴⁹

Europolin raportin mukaan yli 5000 ihmistä on matkustanut EU:n alueelta konfliktialueille Syyriaan ja Irakiin. Vuonna 2015 tutkitun tiedon perusteella Belgiasta, Ranskasta, Saksasta ja Iso-Britanniasta on matkustanut eniten yksittäisiä henkilöitä konfliktialueille. Belgialla oli suurin määrä matkustaneita suhteutettuna maan väkilukuun nähden. Belgiasta yli 800 ihmistä on matkustanut Syyriaan ja Irakiin ja siellä oletettavasti liittynyt ISIS:iin.⁵⁰ Vuoden 2017 lopulla Euroopasta lähteneiden ISIS:in joukoissa taistelleiden määrä on ollut noin 2500 henkilöä. Arvioiden mukaan noin 1500 ulkomaalaista terroristitaistelijaa on palannut kotiin ja noin 1000 henkilöä on kuollut taisteluissa. Belgiasta, Saksasta, Ranskasta ja Iso-Britanniasta on lähtenyt eniten ihmisiä taistelemaan ISIS:in riveihin.⁵¹

Suojelupoliisin mukaan merkittävimmän terroriuhan Suomessa muodostavat yksittäiset toimijat tai pienryhmät, jotka saavat innoituksensa toiminnalleen radikaali-islamistisesta propagandasta tai terroristijärjestöjen kehotuksista. Näillä henkilöillä on joko suoria tai välillisiä yhteyksiä radikaali-islamistisiin verkostoihin tai järjestöihin.⁵² Suojelupoliisin tietoon on tullut Suomessa aikaisempaa vakavampia terrorismiin kytkeytyviä suunnitelmia ja hankkeita. Suomesta on lisäksi lähtenyt vierastaistelijoita ISIS:iin merkittäviin aseisiin ja heillä on laaja suhdeverkosto järjestön sisällä. Terrorismin torjunnan kohdehenkilöitä, joihin suojelupoliisi kohdistaa tutkintaa on Suomessa noin 350. Kohdehenkilöiden määrä on kasvanut viime vuosina. Vuodesta 2012 nousua on ollut 80 prosenttia. Yhä suuremmalla osalla terrorismista epäillyistä on suurempia ja vakavampia sidoksia terroristiseen toimintaan ja yhä suurempi osa heistä on osallistunut aseelliseen konfliktiin, ilmaissut halua osallistua aseelliseen toimintaan tai vastaanottanut terroristista koulutusta. Suomen profiili radikaali-islamistisessa propagandassa on vahvistunut. Suomi nähdään osana länsimaita ja ISIS:in vastaista liittoumaa. Propagandaa tuotetaan suomeksi ja sitä suunnataan Suomea vastaan. Propaganda kehottaa toimijoita iskuihin Suomessa. Suojelupoliisin mukaan Suomessa toimivat terroristijärjestöjen osat ovat keskittyneet tukitoimintaan ja ideologian levittämiseen. Suomeen kohdistuvan terrorismiuhan taso on neliasteisen portaikon mukaan kohonneella tasolla. Portaikossa tasot ovat matala, kohonnut, korkea ja erittäin korkea. Tason arvioinnissa

⁴⁹ EU terrorism situation and trend report 2018, 10.

⁵⁰ EU terrorism situation and trend report 2017, 12.

⁵¹ EU terrorism situation and trend report 2018, 26.

⁵² Supo 2018a.

suojelupoliisi huomioi saatavilla olevan tiedustelutiedon, terroristijärjestöjen tai niihin kytköksissä olevien henkilöiden ja ryhmien toimintakyvyn ja motivaation sekä mahdollisten iskusuunnitelmien aikajänteen. Luokittelun tarkoituksena on antaa tarkka kuva siitä, millainen uhka Suomeen kohdistuu ja onko uhkatasossa tapahtunut muutoksia aiempiin arvioihin verrattuna.⁵³

6 Terrorismin torjunta

Suomen harjoittama terrorismin torjunta on lähtöisin EU:sta. EU:sta tulevat strategiat, toimintasuunnitelmat ja konkreettiset päätökset eivät siirry Suomen käytettäväksi suoraan, vaan ne vaativat toimiakseen kansallista suunnittelua ja päätöksentekoa. Euroopan unionin jäsenmaana Suomi on osana päättämässä unionin harjoittamasta terrorismin torjunnan sisällöstä.⁵⁴ Terrorismin torjunta Suomessa on EU:ssa sovittujen toimenpiteiden toimeenpanoa.⁵⁵

Suomessa sisäministeriö on kansallisesti vastuussa terrorismin torjuntaan liittyvien toimien yhteensovittamisesta. Poliisi vastaa terrorismin torjunnasta. Poliisilla on sisäisen turvallisuuden erityistilanteiden johto, sekä pääasiallinen suoritusvastuu. Terrorismin torjuntaan tiedustelupalveluiden, sekä poliisi- ja rajavartiolaitosten yhteistyönä. Terrorismin vastaiseen toimintaan osallistuvat myös monet muut viranomaistahot, kuten ulkoministeriö, oikeusministeriö, valtakunnansyyttäjävirosto, valtiovarainministeriö, puolustusministeriö ja puolustusvoimat, valtioneuvoston EU-sihteeristö ja rahoitustarkastus.⁵⁶

Päävastuu terrorismin torjunnasta on suojelupoliisilla. Suojelupoliisin tehtävänä on torjua valtio- ja yhteiskuntajärjestystä sekä valtakunnan sisäistä ja ulkoista turvallisuutta uhkaavia hankkeita ja rikoksia. Suojelupoliisi toimittaa myös näiden rikosten tutkinnan.⁵⁷

Suojelupoliisin organisaatiossa on kolme päälinjaa: operatiivinen, preventiivinen ja strateginen linja. Terrorismin torjunta kuuluu operatiivisen linjan toimintoihin.⁵⁸

Suojelupoliisi tekee lisäksi yhteistyötä valtio johdon kanssa tuottamalla heille päätöksentekoa tukevaa turvallisuustietoa. Terrorismin liittyvässä työssä suojelupoliisi tekee yhteistyötä kansallisten viranomaisten ja muiden turvallisuuspalveluiden kanssa. Se laatii

⁵³ Supo 2018b.

⁵⁴ Eloranta 2007, 371.

⁵⁵ Eloranta 2007, 367.

⁵⁶ Eloranta 2007, 371-372.

⁵⁷ Kreuz 2010, 127.

⁵⁸ Puistola & Herrala 2006, 222.

terrorismitilanteesta uhka-arvioita ja seuraa uhkakuvasa tapahtuvia muutoksia. Tavoitteena on, että terroristiset rikokset pystytään paljastamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja tällä tavoin ennalta estämään. Suojelupoliisin keinoina terrorismin torjunnassa on tehokas tiedustelu. Suojelupoliisi hankkii tietoa omilla operaatioillaan, sekä vaihtamalla tiiviisti ja jatkuvasti tietoja muiden viranomaisten ja kansainvälisten kumppaneiden kanssa.⁵⁹ Suojelupoliisi tarkkailee terroristiorganisaatioiden rekrytointiprosesseja, ja mikäli tällaista rekrytointia ilmenee, suojelupoliisi tutkii toiminnan luonteen ja tarpeen vaatiessa valmistaa rikostapauksen syyteharkintaan yhteistyössä tutkivan poliisiyksikön (paikallispoliisi tai keskusrikospoliisi) kanssa. Erityisesti valtion turvallisuuteen liittyvissä terrorismirikostapauksissa suojelupoliisi voi suorittaa rikokseen liittyvän tutkinnan.⁶⁰

Keskusrikospoliisin tehtävänä on vastata vakavan, erityisen ammattimaisen, järjestäytyneen ja kansainvälisesti kytköksissä olevan rikollisuuden tutkinnasta ja torjunnasta. Keskusrikospoliisi on kansainvälisen poliisiyhteistyön kansallinen keskus, joten se vastaa muun muassa yhteyksistä kansainväliseen rikospoliisijärjestö Interpoliin ja EU-maiden poliisijärjestö Europoliin. Keskusrikospoliisi osallistuu myös terrorismin torjuntaan, koska terrorismi yhdistetään kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden alaan.⁶¹ Terrorismirikosten syyttämisestä vastaa Suomessa valtakunnansyyttäjävirsto, joka on syyttäjätoimen ylin viranomainen. Terrorismirikoksen syytteen nostamisesta päättää valtakunnansyyttäjä. Valtakunnansyyttäjä määrää myös sen, kenen on ajettava syytettä. Vuonna 2003 valtakunnansyyttäjävirsto nimesi yhden valtiosyyttäjistään vastuuseen organisoituun rikollisuuteen ja terrorismiin liittyvistä rikoksista ja näihin rikoksiin liittyvien syytteiden ajamisesta. Kyseinen valtakunnansyyttäjä toimii yhteistyössä poliisin kanssa ja osallistuu kansallisena edustajana Eurojust:in toimintaan. Terrorismirikoksia koskevat oikeudenkäynnit ja rangaistuksien täytäntöönpanot noudattavat tavallisia rikosoikeudenkäyntiä, ja rangaistuksen täytäntöönpanoa koskevia sääntöjä ja periaatteita.⁶²

6.1 Tiedustelu osana torjuntaa

Tiedustelun avulla pyritään saamaan selville terroristirikoksiin aikovien henkilöiden tavoitteet, suunnitelmat, motiivit ja johtajien ja jäsenten henkilöllisyydet, logistiset ja taloudelliset resurssit, sekä mahdolliset yhteydet muihin terroristiorganisaatioihin yms.

⁵⁹ Supo 2018c.

⁶⁰ Kreus 2010, 128.

⁶¹ Kreus 2010, 132.

⁶² Kreus 2010, 165-166.

Tiedustelulla pyritään siihen, että terroristien suunnitelmat tehdään tyhjiksi ennen, kuin terroristit ehtivät ne toteuttamaan. Tiedustelulla tarkoitetaan tarkemmin prosessoitua tietoa, jonka tarkoituksena on auttaa päätöksenteossa. Tiedustelutieto auttaa identifioimaan uhkia, eli sen avulla tullaan tietoisemmaksi siitä, onko tarvetta ryhtyä tiettyihin toimenpiteisiin. Tiedustelutieto tukee sekä kenttäoperaatioita että politiikkatoimien suunnittelua ja toteutusta. Tiedustelutiedon avulla voidaan siis selvittää yksityiskohtia, mutta se auttaa myös suuremman kuvan luomisessa, sekä lainsäädännön että kansallisten ohjelmien suunnittelussa.⁶³

Suojelupoliisi vastaa terroristisiin rikoksiin liittyvästä tietojen hankinnasta. Suojelupoliisin tiedustelutoiminnalla pyritään tekemään mahdollinen terroristi vaarattomaksi. Terroristit ja heidän organisaationsa pyritään identifioimaan. Turvapaikat, komento- ja huoltorakenteet kartoitetaan ja suunnitelmat, rahoituskanavat, yhteydenpito sekä terroristien värväystoiminta pyritään paljastamaan. Terrorismirikollisten tekeminen vaarattomiksi vaatii toteutuakseen tiedustelua sekä pakkokeinojen käyttöä jo ennen, kuin rikolliset alkavat toteuttamaan suunniteltuja tekojaan. Suojelupoliisi on poliisiorganisaatio, jonka toimintaa ohjaa yleiset poliiseja ja poliisitoimintaa koskevat säädökset. Poliisitoimintaa säätelevä laki on poliisilaki (872/2011).⁶⁴

Poliisilaissa on säädökset salaisista pakkokeinoista, joita käytetään rikosten estämiseksi tai paljastamiseksi. Salaisissa pakkokeinoissa on kyse siitä, että niitä käytetään salassa niiden kohteilta. Salaisten pakkokeinojen käytön edellytyksenä on, että niiden avulla voidaan olettaa saatavan rikoksen selvittämiseksi tarvittavia tietoja. Toisena edellytyksenä on se, että niillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Salaisen tiedonhankintakeinon käyttäminen on lopetettava, kun käytön tarkoitus on saavutettu, tai sen edellytyksiä ei enää ole.⁶⁵ Pakkokeinot ovat toimenpiteitä, joita voidaan käyttää pakkokeinosta riippuen esimerkiksi rikoksen selvittämiseksi, rikosprosessin turvaamiseksi häiriötekijöiltä ja rikollisen toiminnan jatkamisen estämiseksi. Pakkokeinoja tulee lain mukaan käyttää vähimmän haitan periaatteen mukaan, eli esitutkinnassa kenenkään oikeuksiin ei saa puuttua sen enempää, kun on tarpeen esitutkinnan tavoitteiden saavuttamiseksi. Pakkokeinojen käytön tulee olla perusteltua. Käytön perusteena tulee ottaa huomioon rikoksen törkeys ja rikoksen selvittämisen tärkeys. Lisäksi pakkokeinojen käytössä

⁶³ Kreus 2010, 128-129.

⁶⁴ Kreus 2010, 130-131.

⁶⁵ Tolvanen & Kukkonen 2011, 333.

tulee ottaa huomioon rikoksesta epäillylle, tai muille ulkopuolisille aiheutuva oikeuksien loukkaus ja muut seikat.⁶⁶

Tiedonhankintakeinoja ovat poliisilain (872/2011) mukaan tekninen valvonta, tarkkailu, tekninen tarkkailu, peitetoiminta, valeosto, televalvonta ja telekuuntelu. Telekuuntelusta, televalvonnasta sekä teknisestä tarkkailusta säädetään tarkemmin pakkokeinolaissa. Poliisi voi käyttää myös harhauttavia tai peiteltyjä tietoja, tehdä ja käyttää harhauttavia tai peiteltyjä rekisterimerkintöjä sekä valmistaa ja käyttää vääriä asiakirjoja silloin, kun se on välttämätöntä tarkkailun, teknisen tarkkailun, valeoston, peitetoiminnan tai tietolähdetoiminnan paljastumisen estämiseksi. Tiedonhankintakeinoina poliisilla on lisäksi myös oikeus saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä tarpeelliset tiedot ja asiakirjat maksutta ja salassapitovelvollisuuden estämättä, jollei sellaisen tiedon tai asiakirjan antamista poliisille tai tietojen käyttöä todisteena ole laissa kielletty tai rajoitettu. Poliisilla on oikeus saada rikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi tarvittavia tietoja yhteisön jäseneltä, tilintarkastajalta, toimitusjohtajalta, hallituksen jäseneltä tai työntekijältä heitä velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutuslainsäädännön sitä estämättä. Poliisilla on lisäksi oikeus saada teleyritykseltä ja yhteisötalajalta tai teknisellä laitteella yhteystiedot sellaisesta teleliittymästä, jota ei mainita julkisessa luettelossa, tai teleliittymän, sähköpostiosoitteen, muun teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöivät tiedot. Poliisilla on oikeus saada postitoimintaa harjoittavalta yhteisöltä jakeluosoitetietoja. Poliisi voi käyttää tehtävänsä hoitamiseksi myös poliisihallinnon ulkopuolista henkilöä tietolähteenään.

6.2 Terrorismin torjunta Euroopan Unionissa ja viranomaistorjunta

Kansainvälinen yhteistyö terrorismin torjunnassa on tärkeää jokaisella terrorismin torjunnan osa-alueella. Kansainvälistä terrorismintorjuntaa harjoitetaan muun muassa Euroopan unionissa, Yhdistyneissä kansakunnissa, Naton euroatlanttisessa kumppanuusverkostossa (EAPC), ETYJ:ssä sekä muissa kansainvälisissä järjestöissä. Kansainväliseen yhteistyöhön kuuluu yhteistyö oikeus- ja sisäasioissa, alueellisten konfliktien ratkaiseminen sekä joukkotuhoojien leviämisen estäminen. Osana Euroopan unionia Suomi osallistuu unionin yhteiseen kamppailuun terrorismia vastaan. EU:n toiminta voidaan jakaa ulkoiseen ja sisäiseen toimintaan. Tätä toimintaa varten on olemassa kaksi tärkeää työryhmää: II pilarin (ulko- ja turvallisuuspolitiikka) alainen COTER-työryhmä, jonka tehtävänä on keskittyä

⁶⁶ Korhonen 2005, 19.

ulkoapäin uhkaavaan terrorismiin sekä III-pilarin (oikeus- ja sisäasiat) alainen TWG-työryhmä (Terrorism Working Group), jonka tehtävänä on käsitellä poliisi- ja tiedusteluasioita. COTER-työryhmän tehtävänä on suunnitella EU:n terrorismin vastaista politiikkaa ja valmistella ylemmän tason päätöksiä. Työssä ulkosuhteiden kanssa pyritään vahvistamaan kolmansien maiden terrorismin vastaisia valmiuksia muun muassa poliittisen keskustelun ja teknisen avun keinoin. TWG-työryhmän tehtävänä on tuottaa uhka-arvioita ja vaihtaa ajantasaista tietoa terrorismiin liittyvistä kehityssuunnista.⁶⁷

Vuoden 2001 syyskuun WTC-iskujen jälkeen Euroopan unioni laati yhteisen määritelmän terrorismille. Tämän lisäksi unioni valmisteli yhteiseurooppalaisen pidätysmääräyksen sekä laati luettelon terroristiorganisaatioista. Vuoden 2002 Euroopan unionin ministerineuvoston kehyspäätöksen perusteella pyrittiin siihen, että kaikilla jäsenvaltioilla on käytössään sama määritelmä terrorismista sekä yhteisesti määritellyt minimi- ja maksimirangaistukset terrorismirikoksista. Kehyspäätöksen mukainen terrorismin määritelmä on teko, joka voi vakavasti vahingoittaa valtiota tai kansainvälistä organisaatiota, kun tavoitteena on: väestön vakava pelottelu, hallinnon tai kansainvälisen organisaation oikeudeton pakottaminen tekemään tai pidättäytymään tekemästä jotain tai vakavasti horjuttaa tai tuhota valtion tai kansainvälisen organisaation elintärkeitä poliittisia, perustuslaillisia, taloudellisia tai sosiaalisia rakenteita. Teot, jotka on tuomittava terroriteoiksi sisältävät: ihmisten surmaamisen ja haavoittamisen, sieppauksen, panttivankien oton, hyökkäykset valtion omistamia tai yleisessä käytössä olevia tiloja ja rakenteita vastaan, lentokoneiden, laivojen ja muiden julkisen liikenteen ja tavarankuljetusvälineiden kaappaamisen, räjähdysaineiden ja joukkotuliaseiden hankinnan ja käytön, elintärkeisiin luonnonvaroihin puuttumisen sekä edellä mainituilla teoilla uhkaamisen. Näiden lisäksi terroristiryhmän johtaminen tai sen toimintaa osallistuminen ovat rangaistavia rikoksia.⁶⁸

Eurooppalainen pidätysmääräys otettiin käyttöön 1. tammikuuta 2004 ja sen tarkoituksena on korvata rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevat pitkät menettelyt, joita siihen asti oltiin sovellettu EU:n jäsenvaltioiden kesken. Pidätysmääräys on yksinkertaistettu oikeudellinen menettely. Sen avulla etsitty henkilö voidaan luovuttaa jäsenvaltiosta toiseen syytetoimien, vapaudenmenetyksrangaistuksen tai turvaamistoimenpiteen toteuttamista varten. Minkä tahansa EU:n jäsenvaltion oikeusviranomaisen antama pidätysmääräys on pätevä kaikkialla EU:n alueella. Pidätysmääräys toimii siten, että yhden EU-maan

⁶⁷ Kreuz 2010, 156-157.

⁶⁸ Puistola & Herrala 2006, 217-218.

oikeusviranomaiset pyytävät, että tietty henkilö pidätetään toisessa maassa ja luovutetaan pyynnön esittäneeseen maahan syytetoimen, vapaudenmenetysrangaistuksen tai turvaamistoimenpiteen toteuttamista varten.⁶⁹

Vuonna 2004 valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa määriteltiin terrorismi merkittäväksi EU-maiden kansalaisten fyysistä turvaa uhkaavaksi tekijäksi. Tämän lisäksi terrorismi nostettiin syyskuussa 2004 hyväksytyyn Suomen sisäisen turvallisuuden ohjelman haasteeksi.⁷⁰ Euroopan unionin terrorismin vastainen toiminta on kehittynyt vuosien saatossa terrori-iskujen antamien sysäysten johdosta. Siitä on tullut entistä laajempaa ja yksityiskohtaisempaa. Ensimmäinen varsinainen terrorisminvastainen strategia hyväksyttiin joulukuussa 2005. Strategiseen sitoutumiseen kirjattiin seuraava lause: ”Torjutaan terrorismia globaalisti ja ihmisoikeuksia kunnioittaen ja tehdään Euroopasta turvallisempi, jotta sen kansalaiset voivat elää vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueella”.⁷¹

Euroopan unionin neuvoston vuonna 2005 vahvistaman terrorismin vastaisen strategian pyrkimyksenä on torjua terrorismi koko maailmasta ja tehdä Euroopasta kokonaisuudessaan turvallisempi paikka. Terrorismin vastaisessa strategiassa on neljä pääpilaria: ennalta ehkäisy, suojaus, toiminnan estäminen ja varautuminen. Unionin tarkoituksena on tehdä yhteistyötä kolmansien maiden kanssa, jotta tavoitteet saavutettaisiin. EU:n keskeisimpänä tavoitteena on puuttua niihin syihin, jotka johtavat radikalisoitumiseen ja terroristiryhmään värväämiseen. Neuvosto on vahvistanut vuonna 2008 strategian radikalisoitumisen ja terrorismiin värväyksen torjumiseksi. Strategiaa on tarkastettu kesäkuussa 2014 ottamalla huomioon uudet suuntaukset, kuten yksinään toimivat terroristit, vierastaistelijat sekä terroristien hyödyntämä sosiaalinen media. Strategian toisena tavoitteena on suojella kansalaisia ja infrastruktuuria sekä vähentää haavoittuvuutta iskuille. Tämän tavoitteen toteutumista varten EU on listannut seuraavat tärkeät seikat: ulkorajojen turvaaminen, liikenteen turvallisuuden parantaminen, strategisten kohteiden suojaaminen ja kriittisen infrastruktuurin haavoittuvuuden vähentäminen. Tätä varten EU on antanut huhtikuussa 2016 direktiivin, jolla säännellään matkustajarekisteritietojen (PNR) käyttöä.⁷²

PNR-tiedot ovat matkustajien ilmoittamia henkilötietoja, joita lentoyhtiöt keräävät ja säilyttävät. Näitä henkilötietoja ovat muun muassa matkustajan nimi, matkustuspäivät,

⁶⁹ European Justice 2018.

⁷⁰ Eloranta 2007, 366.

⁷¹ Eloranta 2007, 369-370.

⁷² Eurooppa-neuvosto 2018a.

matkareitit, paikkanumerot, matkatavarat, yhteystiedot ja maksutavat. Komission esittämän direktiiviehdotuksen tavoitteena on säännellä PNR-tietojen toimittamista jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisille ja niiden käsittelyä terrorismirikosten ja vakavan rikollisuuden ehkäisyä, paljastamista ja tutkintaa sekä tällaisiin rikoksiin liittyvää syytteesenpanoa varten. PNR-järjestelmän tarkoituksena on täydentää jo olemassa olevia keinoja rajat ylittävän rikollisuuden kitkemiseen. PNR-tietojen avulla lainvalvontaviranomaisilla on mahdollisuus saada selville henkilöitä, joita ei ole epäilty rikoksista tai terrorismista, jo ennen kuin tietojen analysointi osoittaisi sen mahdolliseksi. Järjestelmän avulla voitaisiin myös yhdenmukaistaa jäsenmaiden lainsäädäntöä, koska useat EU-maat käyttävät jo PNR-tietoja poliisin tai muiden viranomaisten toimivaltuuksien nojalla.⁷³

Euroopan unioni pyrkii siihen, että terroristien valmiudet suunnitteluun ja organisointiin voitaisiin estää sekä siihen, että terroristit saadaan oikeuteen teoistaan. EU:n keinoina toteuttaa nämä tavoitteet on vahvistaa kansallisia valmiuksia, parantaa yhteistyötä ja tietojenvaihtoa poliisi- ja oikeusviranomaisten välillä, puuttua terrorismin rahoitukseen sekä poistaa terroristeilta keinot tuen saantiin ja kommunikointiin. Vuonna 2015 neuvosto ja Euroopan parlamentti hyväksyivät uusia sääntöjä rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estämiseksi.⁷⁴

Tärkeimmät muutokset tässä direktiivissä olivat seuraavat: tosiasiallisia omistajia koskevien rekisterien saatavuutta parannetaan, puututaan prepaid-kortteihin ja virtuaalivaluutta koskeviin riskeihin, vahvistetaan jäsenmaissa toimivien rahanpesun selvittelykeskusten välistä yhteistyötä ja parannetaan riskialttiiden kolmansien maiden tarkastuksia.⁷⁵

Neljäntenä tavoitteena unionilla on varautua mahdollisiin terrori-iskujen seurauksiin sekä hallita ja minimoida ne. Unioni on listannut seuraavia toimia, joilla parannetaan valmiuksia käsitellä iskujen jälkivaikutuksia: kehittää EU:n kriisinkoordinointijärjestelyjä, tarkistaa pelastuspalvelumekanismi, kehittää riskiarvioinnin välineitä ja jakaa tietoja parhaista käytännöistä avun antamiseksi terrorismin uhreille.⁷⁶

⁷³ Eurooppa-neuvosto 2018b.

⁷⁴ Eurooppa-neuvosto 2018a.

⁷⁵ Eurooppa-neuvosto 2018c.

⁷⁶ Eurooppa-neuvosto 2018a.

6.3 Terrorismin torjuntaan osallistuvat viranomaiset

Euroopan unionin kannalta keskeisin toimija terrorismin torjunnassa on Euroopan poliisivirasto Europol. Europolin tehtävänä terrorismiin liittyen on edistää Euroopan unionin jäsenvaltioiden välistä rikostietojen vaihtoa terrorismiasioissa, koota yhteen terrorismiin liittyvää tietoa sekä analysoida ja arvioida jäsenmaiden tuottamaa tietoa.⁷⁷ Europolin tärkein tehtävä on tiedustelutoiminta. Poliisiviraston tarkoituksena on tukea ja tehostaa jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten toimintaa ja keskinäistä yhteistyötä vähintään kahteen jäsenvaltioon vaikuttavan järjestäytyneen rikollisuuden, terrorismin ja muiden vakavan rikollisuuden muotojen ehkäisemisessä ja torjunnassa. Toimivaltaisilla kansallisilla viranomaisilla tarkoitetaan jäsenvaltioiden poliisiorganisaatioita, mutta tietyissä asioissa myös tulli on toimivaltainen viranomainen. Europol toimii Haagissa Alankomaissa.⁷⁸

Yhtenä EU:n instituutioista toimii Eurojust, jolla on myös merkittävä rooli terrorismin torjunnassa. Eurojust on EU:n jäsenvaltioiden sekä Norjan ja Yhdysvaltojen yhteyssyöttäjien muodostama organisaatio. Sen tehtävänä on rajat ylittävän rikollisuuden, mukaan lukien terrorismin, torjunnan koordinointi, tutkinnan tukeminen sekä yhteistyön tehostaminen.⁷⁹ Eurojust on perustettu vuonna 2002 ja se on EU:n erillisvirasto, jota voidaan kutsua Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön yksiköksi. Eurojust toimii Haagissa Alankomaissa. Eurojustin jäsenet ovat kansallisesti syyttäjiä, tuomareita tai vastaavaa toimivaltaa käyttäviä poliiseja. Jokaisesta jäsenvaltiosta on yksi jäsen.⁸⁰

Yhdistyneillä kansakunnilla on myös oma roolinsa terrorismin torjunnassa. Suomi tukee YK:n toimintaa työskentelemällä YK:n yleiskokouksessa, turvallisuusneuvostossa ja terrorismin torjunnan komiteassa sekä Talibanin ja Al-Qaidaa koskevia sanktioita käsittelevässä komiteassa. Terrorismin vastaisen komitean tehtävänä on edistää parhaiden käytäntöjen levittämistä. Komitean työn ansiosta on syntynyt syyskuun 28. päivänä 2001 hyväksytty päätöslauselma, joka loi terrorismin torjunnalle kansainvälisen oikeuden raamit. Näihin raameihin kansalliset ja kansainväliset organisaatiot ovat voineet perustaa toimintansa terrorismia vastaan.⁸¹

⁷⁷ Kreus 2010, 159.

⁷⁸ Melander 2010, 189.

⁷⁹ Kreus 2010, 160.

⁸⁰ Melander 2010, 192-193.

⁸¹ Kreus 2010, 160-161.

Vuonna 2005 tapahtuneiden terroristi-iskujen vuoksi myös NATO päätti lisätä terrorismiin liittyvää tiedonvaihtoa ja terrorismin vastaisen toiminnan koordinoitua. NATO:lla on muiden sotajoukkojen tapaan kolme tehtävää terrorismin torjunnassa: terrori-iskuilta suojautumiseen tähtäävä puolustustoiminta, iskujen ehkäisyyn ja estämiseen tähtäävä hyökkäysvalmius sekä seurausten hallinta eli se pyrkii toimillaan rajoittamaan terrori-iskujen jälkeisiä seurauksia.⁸²

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö ETYJ on turvallisuusjärjestö, jonka tehtävänä on varhaisvaroittaminen, konfliktien ehkäisy, kriisinhallintaan ja konfliktien jälkeinen jälleenrakentaminen. ETYJ operoi kolmella turvallisuuden tasolla: poliittisella ja sotilaallisella, taloudellisella ja ympäristöllisellä sekä inhimillisellä tasolla. ETYJ:in tehtäviin kuuluu esimerkiksi asevalvonta, turvallisuuden rakentamisen menetelmät, ihmisoikeudet, kansallisten vähemmistöjen ongelmat, demokratisaatio, terrorismin torjunta, poliisitoimen strategiat jne. Päätöksenteko ETYJ:issä on poliittista, eikä se ole oikeudellisesti sitovaa.⁸³

7 EU-rikosoikeus

Laajassa merkityksessä Euroopan unionin rikosoikeus tai EU-rikosoikeus on yläkäsite, jolla tarkoitetaan kaikkea EU-oikeutta, jolla on vaikutusta kansallisen rikosoikeuden kannalta. Laaja EU-rikosoikeus käsittää siis niin entisen III pilarin rikosoikeudellisen yhteistyön, EU-tuomioistuimen I pilarin siirtämän rajoitetun rikosoikeudellisen toimivallan perusteella annetut unionisäädökset ja niitä koskevan tulkintakäytännön, sekä vanhaan I pilariin kuuluvan muun unionioikeuden. Suppeassa merkityksessä taas viitataan vanhaan III pilarin rikosoikeudelliseen yhteistyöhön, jota toteutettiin vanhan unionisopimuksen määräämän oikeusperustan puitteissa ja se oli luonteeltaan hallitustenvälistä yhteistyötä, jota ei kuitenkaan voida rinnastaa perinteiseen hallitustenväliseen yhteistyöhön.⁸⁴

Se, tarkastellaanko asiaa kansainvälisen oikeuden vai valtiosisäisen oikeuden tasolta vaikuttaa siihen, miten eri tavoin kansainvälisen oikeuden ja valtiosisäisen oikeuden välinen suhde näyttäytyy. Kansainvälisen ja valtiosisäisen oikeuden välistä suhdetta määrittää klassinen pacta sunt servanda- periaate eli ”sopimukset on pidettävä”. Sen mukaan valtiolla on velvollisuus täyttää kansainvälisoikeudelliset sopimus- tai muut vastaavat velvoitteensa.⁸⁵

⁸² Kreus 2010, 161.

⁸³ Kreus 2010, 161-162.

⁸⁴ Melander 2010, 16-17.

⁸⁵ Ojanen 2016, 59.

Keskeisiin ominaispiirteisiin EU- oikeudessa kuuluu sen kyky määrätä omasta asemastaan sekä vaikutuksistaan jäsenvaltioissa, riippumatta jäsenvaltioiden valtiosääntöisistä ratkaisuista kansainvälisen oikeuden ja kansallisen oikeuden väliseen suhteeseen. Tämä on yksi keskeisimmistä piirteistä, joka erottaa EU-oikeuden perinteisestä kansainvälisestä oikeudesta.⁸⁶

EU-oikeuden ja kansallisen oikeuden välistä suhdetta voidaan tarkistella EU-oikeuden lisäksi myös kansallisen oikeuden tasolta. EU-oikeuden asemalla ja oikeusvaikutuksilla on paikkansa kunkin jäsenvaltion valtiosäännössä vähintään niin, että perussopimusten ja niiden muutosten sekä uusien jäsenvaltioiden liittymissopimusten voimaantulo edellyttää aina jokaisen jäsenvaltion ratifiointia maan valtiosäännön mukaisesti.⁸⁷

EU oikeus jaetaan primäärioikeuteen ja sekundäärioikeuteen. Primäärioikeus koostuu perussopimuksista. Näitä ovat sopimus Euroopan Unionista ja sopimus Euroopan unionin toiminnasta. Lisäksi myös perussopimuksia muuttaneet ja täydentäneet sopimukset, kuten Amsterdamin, Nizzan ja Lissabonin sopimukset sekä liittymissopimukset, kuten esimerkiksi vuoden 1994 Itävaltaa, Suomea ja Ruotsia koskenut liittymissopimus kuuluvat primäärioikeuteen. Sekundäärioikeus taas on primäärioikeudesta johdettua oikeutta. Sekundäärioikeuteen kuuluvat esimerkiksi asetukset, direktiivit, yleissopimus sekä puitepäätös. Kaikki edellä mainitut annetaan primäärioikeuden nojalla ja näiden instrumenttien antamisen oikeusperustana ovat perussopimusten artiklat.⁸⁸

EU-oikeuden ja kansallisen oikeuden ristiriitatilanteessa etusija on annettava EU-oikeudelle. EU-oikeuden etusijasta ei ole määräystä perussopimuksissa, vaan se on EU-tuomioistuimen käytännössään kehittämä periaate. EU-oikeuden etusija koskee kaikkea unionioikeutta ja on riippumaton kansallisen oikeuden lainsäädäntöhierarkkisesta tasosta. EU-oikeus voi syrjäyttää myös kansallisen perustuslain säännöksen. Etusijaperiaate tarkoittaa sitä, että unionioikeuden ollessa kansallisen oikeuden kanssa ristiriidassa etusija on annettava unionioikeudelle, eikä kansallista säännöstä saa soveltaa tapaukseen. Kansallisten viranomaisten on huolehdittava siitä, että kansallinen lainsäädäntö on EU-oikeudenmukaista. Kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on jättää unionioikeuden kanssa ristiriidassa oleva säännös soveltamatta kyseiseen tapaukseen ja tuomioistuimen on annettava etusija unionioikeudelle.⁸⁹

⁸⁶ Ojanen 2016, 61.

⁸⁷ Ojanen 2016, 61.

⁸⁸ Melander 2010, 67.

⁸⁹ Melander 2015, 111-112.

Asetukset ovat ylikansallista EU-oikeutta, jotka velvoittavat jäsenvaltioita. SEUT 288(2) artiklan mukaan asetus pätee yleisesti. Se on kaikilta osiltaan velvoittava, ja sitä sovelletaan sellaisenaan kaikissa jäsenvaltioissa. Näin ollen asetukset on sovellettava suoraan kaikissa EU:n jäsenvaltioissa. Asetuksia ei tule kansallisella lainsäädäntötoimella, tai vastaavalla tuoda valtiosisäisesti voimaan. Sen sijaan asetusta voidaan sellaisenaan soveltaa sen soveltamisalaan liittyvissä tapauksissa. Asetusten välitöntä sovellettavuutta ei tule myöskään estää jäsenvaltioiden toimesta, tai muuten asetukset eivät tulisi yhtäaikaisesti ja saman sisältöisinä voimaan kaikissa jäsenvaltioissa. On kuitenkin selvää, että jäsenvaltiot voivat kansallisesti muuttaa lainsäädäntönsä täyttämään asetuksen asettamia vaatimuksia, jos sillä on esimerkiksi laajempia lainsäädäntöön yltäviä vaikutuksia. Asetukset astuvat voimaan joko itse asetuksessa määritellyssä ajassa tai, jos sitä ei ole yksilöity, kahdentenakymmentenä päivänä julkaisusta (SEUT 297(2) artikla). Mahdollisuuden antaa rikosoikeudellisia määräyksiä asetuksilla, sulkee pois asetusten välitön sovellettavuus ja EU:n yleisen rikosoikeudellisen toimivallan puuttuminen. Tästä johtuen asetuksilla ei ole välitöntä rikosoikeudellista vaikutusta.⁹⁰

Direktiivi velvoittaa saavutettavaan tulokseen nähden jokaista jäsenvaltiota, jolle se on osoitettu, mutta jättää kansallisten viranomaisten valittavaksi muodon ja keinot. Näin on määritelty SEUT 288(3) artiklassa, joka koskee direktiivejä. Tästä johtuen direktiivit eivät ole jäsenvaltioissa suoraan sovellettavaa oikeutta, kuten asetukset. Direktiivejä ei myöskään ole välttämättä osoitettu kaikille jäsenvaltioilla, vaikka usein näin onkin.⁹¹ Direktiivit on aina saatettava osaksi kansallista oikeutta. Direktiivien implementoinnissa pääsääntönä on niin sanottu uudelleenkirjoittamismenetelmä. Tällä tarkoitetaan kansallisen lainsäädännön mukauttamista direktiiviin sisällyttämällä kansalliseen lainsäädäntöön säännöksiä, joiden sisältö vastaa direktiivin säännösten sisältöä. Säännöksiä sanamuodot ja lakitekniset ratkaisut noudattavat kansallista lainkirjoitustapaa. Kansallisen lainsäädännön sisältö muutetaan kansainvälisen instrumentin asettamien vaatimuksien mukaiseksi. Tätä kansainvälisten instrumenttien voimaansaattamistapaa kutsutaan transformaatioksi. Puitepäätökset ja direktiivit ovat jäsenvaltioiden lainsäädäntöjen lähentämisinstrumentteja. Näiden instrumenttien luonne edellyttää kansallista täytäntöönpanoa uudelleenkirjoittamismenetelmän mukaisesti.⁹²

⁹⁰ Melander 2010, 68.

⁹¹ Melander 2010, 72.

⁹² Melander 2015, 118-119.

Päätökset ovat kaikilta osiltaan velvoittavia, sen mukaan keihin ne ovat kohdistettu (SEUT 288 artikla). Tästä huolimatta päätökset eivät ole lainsäädäntöinstrumentteja, vaan SEUT 297(2) artiklan mukaan annettava tiedoksi niille, joille ne on osoitettu. Päätökset voivat mahdollisesti olla myös niin sanottuja epätyypillisiä päätöksiä, joilla ei ole varsinaista kohdetta. Päätöksiä voidaan antaa useilla aloilla ja ne tulevat voimaan tiedoksi antamisen jälkeen. Normaalisti niitä käytetään esimerkiksi EU:n valtiontukien järjestelmässä, tai kilpailusääntöjen rikkomistapauksissa ja yleensä päätösten antaa komissio. EU:n toimielimet voivat oikeudellisesti sitovasti määrätä joko jäsenvaltion, unionin kansalaisen tai yrityksen tekemään tai tekemättä jättämään jotakin, taikka antaa niille oikeuksia tai velvollisuuksia, sillä päätökset rinnastuvat jäsenvaltioiden hallintoviranomaisten päätöksiin.⁹³

7.1 Kansallinen käsittely

Päävastuu Euroopan unionissa tehtävien päätösten kansallisessa valmistelusta Suomessa on valtioneuvostolla (PL 93.2§). EU-asioiden seurannasta, valmistelusta sekä Suomen kannanottojen määrittelystä vastaa siis toimivaltainen ministeriö. Saattaa olla, että EU-asioihin liittyvä päätös vaatii eduskunnan hyväksymistä, mutta käytännössä toimivaltainen ministeriö vastaa EU-asioiden seurannasta, valmistelusta sekä Suomen kannanottojen määrittelystä.⁹⁴

EU-asioiden yhteensovittamisjärjestelmä on otettu käyttöön Suomen kantojen yhteensovittamisen varmistamiseksi, sekä EU-asioiden käsittelyn koordinoimiseksi. Järjestelmään kuuluu toimivaltaiset ministeriöt, EU-ministerivaliokunta ja EU-asioiden komitea, sekä sen asettamat EU-jaostot. Lisäksi valtioneuvostossa toimii valtioneuvoston EU-sihteeristö, joka toimii EU-ministerivaliokunnan, sekä EU-asioiden komitean sihteeristönä. Suomen pysyvä EU-edustusto Brysselissä osallistuu myös EU-asioiden kansalliseen valmisteluun.⁹⁵

EU-oikeus toimii, tai voi toimia kansallisen oikeuden kanssa samalla alueella rinnakkain ja samanaikaisesti. Tällä tavoin EU-rikosoikeudesta muodostuu sekamuotoinen järjestelmä, joka asettaa haasteita sekä kansalliselle lainsäätäjälle että lainsoveltajalle. Sekamuotoinen järjestelmä koskee etenkin aineellista lainsäädäntöä. Kun puhutaan rikosoikeudesta,

⁹³ Melander 2010, 73.

⁹⁴ Melander 2010, 49.

⁹⁵ Melander 2010, 49.

rangaistava käyttäytyminen voi saada sisältönsä sekä kansallisesta oikeudesta kuin myös EU-oikeudesta.⁹⁶

7.2 Kriminalisointivelvoite

Yksittäisten tekojen kriminalisointia koskevia vaatimuksia asetetaan puitepäätöksissä, tai direktiiveissä ja näistä käytetään nimitystä kriminalisointivelvoite. Kriminalisointivelvoite tarkoittaa sitä, että unioni-instrumentin antamisen jälkeen jäsenvaltioiden on tarkistettava täyttääkö kansallinen rikoslainsäädäntö unioni-instrumentin asettamat vaatimukset. Se saattaa tarkoittaa uuden kriminalisoinnin säätämistä, kansallisen voimassa olevan kriminalisoinnin muuttamista, tai voimassa olevan kriminalisoinnin säilyttämistä ennallaan. Kansallisen rikoslainsäädännön taustalla on kuitenkin EU-oikeutta kaikissa tapauksissa ja se tulee ottaa huomioon tulevissa soveltamistilanteissa.⁹⁷

7.3 U-kirjelmä

Perustuslain (731/1999) 96 §:ssä säädetään eduskunnan osallistumisoikeudesta EU-asioiden kansalliseen valmisteluun. Mainitun pykälän 1 momentin mukaan lähtökohtana on se, että eduskunta käsittelee ehdotukset sellaisiksi säädöksiksi, sopimuksiksi tai muiksi toimiksi, joista päätetään Euroopan unionissa ja jotka perustuslain mukaan kuuluisivat eduskunnan toimivaltaan. Tällaisia asioita ovat lainsäädäntö- ja budjettivaltaan liittyvät asiat, sekä eduskunnan toimivaltaan kuuluvat kansainväliset asiat. Perustuslain 96 § 2 momentin mukaan eduskunnan osallistumisoikeus toteutetaan valtioneuvoston eduskunnalle toimittamalla kirjelmällä, jolla saatetaan 1 momentin ehdotus käsiteltäväksi eduskunnalle. Valtioneuvoston on toimitettava ehdotusta käsittelevä kirjelmä eduskunnalle viipymättä. Tätä kirjelmää kutsutaan U-kirjelmäksi.⁹⁸

Perustuslain 96 §:n tarkoituksena on varmistaa eduskunnan mahdollisuus vaikuttaa kaikkiin Euroopan unionista tulevien päätösten valmisteluihin, jotka sisältönsä puolesta kuuluvat eduskunnan toimivaltaan. Säännöksen tarkoituksena on turvata demokratiaperiaatteen toteutuminen myös Euroopan unionin toimivaltaan kuuluvissa lainsäädännön alaan kuuluvissa asioissa. Sääntely pyrkii turvaamaan eduskunnan vaikutusvallan tilanteessa, jossa EU:n päätöksentekosäännöt voisivat aiheuttaa eduskunnan valtaoikeuksien tosiasiallisen siirtymisen valtioneuvostolle ja virkamieskunnalle. U-kirjelmä tulee antaa, jos unionin ehdotus koskee

⁹⁶ Melander 2010, 107.

⁹⁷ Melander 2010, 165.

⁹⁸ Melander 2015, 58.

eduskunnan toimivaltaan kuuluvia asioita. Edellytyksinä on, että kysymys on ehdotuksesta säädökseksi, sopimukseksi tai muuksi toimeksi, asiasta päätetään EU:ssa ja asia kuuluisi eduskunnan toimivaltaan, jos Suomi ei olisi EU:n jäsen.⁹⁹

Tärkein kriteeri on se, että asia kuuluu eduskunnan toimivaltaan. Perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaan eduskunta hyväksyy sellaiset valtiosopimukset, ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä.

Perustuslakivaliokunnan mukaan kansainvälisen veloitteen määräys kuuluu lainsäädännön alaan riippumatta siitä, onko määräys ristiriidassa vai sopusoinnussa Suomessa lailla annetun säännöksen kanssa. Tämä tarkoittaa sitä, että kaikki rikosoikeudelliset unionin säädösinstrumentit kuuluvat lainsäädännön alaan, koska perustuslain 8 §:ssä tarkoitettu rikosoikeudellinen laillisuusperiaate edellyttää rikoksen ja siitä säädetyn rangaistuksen määrittelemistä eduskuntalailla. Ehdotukset rikosoikeudellisiksi puitepäätöksiksi tai direktiiveiksi ovat U-kirjelmällä eduskunnalle lähetettäviä asioita.¹⁰⁰

U-kirjelmä sisältää valtioneuvoston kannan EU:ssa valmisteilla olevaan ehdotukseen. Kirjelmään liitetään kirjelmän kohteena oleva EU-lainsäädäntöehdotus. Eduskunnan puhemies lähettää U-kirjelmät eduskunnan EU-valiokuntana toimivaan suureen valiokuntaan. Suuri valiokunta tekee päätöksen eduskunnan kannasta U-kirjelmiin liittyvissä asioissa. Asiaa käsitellään myös erikoisvaliokunnissa. Erikoisvaliokunnan tehtävänä on antaa lausunto suuren valiokunnan asiaa koskevaa käsittelyä varten. Suuri valiokunta ilmaisee eduskunnan kannan valiokunnan pöytäkirjaan sisällytettävällä lausumalla. Lausuma voi sisältää toimintavelvoitteita tai suosituksia, jotka ovat poliittisesti sitovia. EU-rikosoikeuden kannalta merkittävin erikoisvaliokunta on lakivaliokunta. Joissain tapauksissa myös perustuslakivaliokunta antaa lausuntonsa asiasta. U-kirjelmä sisältää EU-ehdotuksen pääasiallisen sisällön kuvauksen ja siinä analysoidaan ehdotuksen vaikutuksia Suomen kannalta. U-kirjelmissä alustavasti hahmotellaan esimerkiksi rikosoikeudellisen puitepäätöksen asettamien vaatimusten suhdetta voimassa olevaan rikoslainsäädäntöön, sekä sen mahdollisesti vaatimia muutoksia.¹⁰¹

⁹⁹ Melander 2015, 59.

¹⁰⁰ Melander 2015, 60.

¹⁰¹ Melander 2015, 60-61.

8 Terrorismin liittyvä lainsäädäntö Suomessa ja sen taustoista

Kansainvälinen yhteisö huomioi toiminnassaan terrorismiin liittyvät kysymykset ensimmäisen kerran 1970-luvulla, jolloin säädettiin lukuisia alan yleissopimuksia. Useissa maissa uudistettiin samoihin aikoihin kansallista rikoslainsäädäntöä ja laajennettiin poliisin toimivaltuuksia myös kansallisista syistä, järjestäytyneiden ääriyhmiä toimien takia. Länsi-Euroopassa tällaisia kansallisia uhkia esiintyi esimerkiksi Saksan liittotasavallassa (RAF), Italiassa (Brigate Rosse), Espanjassa (ETA) ja Pohjois-Irlannissa (IRA). Pohjoismaissa ei ole ollut samanlaisia ongelmia, koska ääriyhmiä ja niiden johdosta tulleita ongelmia ei ole juurikaan ollut toisen maailmansodan jälkeen. Kansalliset lainsäätäjät Pohjoismaissa eivät ole olleet varautuneita todellisiin terroriuhkiin.¹⁰²

Suomessa terrorismiin liittyvä lainsäädäntö alkoi kehittyä vuoden 2001 terroristihyökkäysten johdosta. EU:n puitepäätöksen edellyttämät toimenpiteet terrorismin torjumiseksi toteutettiin lainsäädäntömuutoksilla, jotka tulivat voimaan helmikuun alussa vuonna 2003. Rikoslakiin lisättiin kokonaan uusi 34 a luku, joka sisältää säädökset terrorismirikoksista. Tämän lisäksi rikoslakiin tehtiin muita pienehköjä muutoksia ja pakkokeinolakiin tehtiin eräitä tarkastuksia.¹⁰³ Vuonna 2004 tuli matkustajaliikennettä koskevat tiukentuneet turvallisuusmääräykset, joiden johdosta kiellettiin muun muassa terävien esineiden kuljettaminen käsimatkatavaroissa. Vuonna 2006 turvallisuusmääräyksiä täydennettiin sallittujen nesteiden enimmäismäärällä. EU-direktiivien mukaisesti Suomi on parantanut juna- ja linja-autoliikenteen turvavalmiuksia, ja lisännyt vaarallisten aineiden rautatiekuljetuksia koskevia määräyksiä. Kesällä 2005 hyväksyttiin hallituksen lakiesitys, jonka mukaan poliisilla on oikeus saada terrorismirikosten estämiseksi ja keskeyttämiseksi sotilaallista apua puolustusvoimilta, mikäli poliisin omat voimavarat eivät riitä.¹⁰⁴

Terrorismin liittyvän lainsäädännön merkitys terrorismin torjunnassa on monimutkainen. Osa laeista on tarkoitettu ennaltaehkäiseviksi, jolloin niiden uskotaan korjaavan sellaiset perimmäiset epäkohdat, jotka muutoin saattaisivat johtaa äärimmäiseen vihamielisyyteen yhteiskunnan sisällä. Lakien uskotaan toisaalta myös toimivan pelotteina. Terrorismirikoksista säädettyjen ankarien rangaistusten oletetaan vaikuttavan rikosta harkitsevaan pelotteena, jonka vuoksi tekijä jättää teon toteuttamatta. Huomioon on kuitenkin otettava se, että nykyaikaisessa terrorismissa tavalliset rikosprevention keinot ovat lähes merkityksettömiä. Ei

¹⁰² Nuotio 2018, luku 22.

¹⁰³ Kreus 2010, 164-165.

¹⁰⁴ Eloranta 2007, 372-373.

voida siis olettaa, että lait yksinään pysäyttäisivät fanaattisen ja päättäväisen terroristin. Terrori-iskuihin liittyy läheisesti väkivaltainen rikollisuus (murhat, pahoinpitelyt ja kidnappaukset), joten tällaisten rikosten tutkinnan, tuomioistuinkäsittelyjen ja tekijöiden rankaisemisen näkökulmia ei voida ohittaa, kun puhutaan terrorismin torjunnasta.¹⁰⁵

Terrorismirikollisuuteen liittyvät lait on säädetty kasvattamaan turvallisuutta. Lait toimivat lainvalvontaviranomaisten keinoina saada rikoksiin syyllistyneet oikeuden eteen vastaamaan teoistaan ja tuomituksi. Lainsäädännöllä pyritään yhteiskunnan turvallisuuden parantamiseen ja terroristiryhmien toiminnan vaikeuttamiseen. Osalla laeista saattaa olla vain symbolinen merkitys, jolloin niiden tehtävänä on tuoda julki yleisön paheksunta ja vakuuttaa yleisölle, että jotain on tehty.¹⁰⁶

Terrorismin vastaisissa toimissa pitää lähtökohtana toimia ihmisoikeuksien kunnioittaminen ja oikeudenmukaisen kohtelun turvaaminen kansainvälisten ihmisoikeussopimusten määräämällä tavalla. Terrorismlait eivät saa estää, tai vaikeuttaa keskeisimpien poliittisten perusoikeuksien, kuten sanan, mielipiteen, yhdistymisen tai kokoontumisen vapauden toteutumista. Tämä saattaa aiheuttaa ongelmia, koska terrorismirikosten määritelmät ovat väljiä ja monitulkinnallisia. Syyttömyysolettaman periaatteen mukaan vakavista rikoksista tuomitsemiselta edellytetään vahvaa näyttöä, mutta vakavampien terrorististen rikosten kohdalla pääasiallinen näyttö voi koostua salaisen tiedustelun aikana saaduista tiedoista, joita ei haluta yleisön tai edes syytetyn tietoon.¹⁰⁷

9 Terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset

Suomen lainsäädännössä terrorismirikoksista on säädetty rikoslain 34 a luvussa. Sen ensimmäisessä pykälässä on määritetty terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset. Säännöksen mukaan joka terroristisessa tarkoituksessa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa jollekin valtiolle tai kansainväliselle järjestölle, tekee laittoman uhkauksen, perättömän vaarailmoituksen, törkeän julkisrauhan rikkomisen, ydinenergian käyttörikoksen, törkeän varkauden tai törkeän moottorikulkuneuvon käyttövarkauden (kohteena joukkoliikenteeseen tai tavarankuljetukseen soveltuva moottorikulkuneuvo), tuhotyön, liikennetuhotyön, terveyden vaarantamisen, törkeän vahingonteon, törkeän ampuma-aserikoksen tai puolustustarvikkeiden maastavientirikoksen,

¹⁰⁵ Kreus 2010, 164.

¹⁰⁶ Kreus 2010, 164.

¹⁰⁷ Jokela 2005, 205-206.

kemiallisen aseiden kiellon rikkomisen, biologisen aseiden kiellon rikkomisen tai tahallisen törkeän ympäristön turmelemisen, törkeän pahoinpitelyn, törkeän ihmiskaupan, panttivangin ottamisen, törkeän tuhotyön, törkeän terveyden vaarantamisen, ydinräjähdetöiden tai kaappauksen, surman tai tapon on tuomittava teostaan vankeuteen. Rangaistukset näistä rikoksista ovat 4 kuukaudesta elinkautiseen vankeusrangaistukseen.

Rikoslain säännös kvalifioi peruserikoksia, joissa tekijällä on ollut terroristinen tarkoitus. Kvalifioinnilla tarkoitetaan sitä, että teosta tuomitaan rangaistus astetta ankaramman asteikon mukaan, kuin mikä tilanne olisi ollut, jos tekoa ei olisi tehty terroristisessa tarkoituksessa. Säännös ei kuitenkaan edellytä sitä, että teko on tehty terroristiryhmän jäsenenä. Tekijän on -tullakseen rangaistuksi- syyllistytävä johonkin säännöksessä mainittuun rikokseen, pelkkä tarkoitus ei siis riitä rangaistavuuteen. Kelvoton yritys ei ole rangaistava. Terroristinen tarkoitus on luvun keskeisimpiä käsitteitä ja se on yhteydessä usean muun käsitteen määrittelyyn. Esimerkiksi terroristiryhmä voidaan määritellä luontevimmin yhteisen terroristisen tarkoituksen avulla. Tätä kautta käsitteellä on myös yhteys siihen, mitä tarkoitetaan terroristiryhmän johtamisella.¹⁰⁸

Terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksen valmistelusta on kyse silloin, kun joku tekee rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2-7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetun rikoksen sopimalla toisen kanssa siitä tai laatimalla suunnitelman sellaisen rikoksen tekemisestä, valmistaa tai pitää hallussaan, hankkii, kuljettaa, käyttää tai luovuttaa räjähteen, kemiallisen tai biologisen aseiden taikka toksiiniaseiden, ampuma-aseiden taikka vaarallisen esineen tai aineen, tai hankkii ydinräjähteen valmistukseen tai kemiallisen tai biologisen aseiden taikka toksiiniaseiden valmistukseen tarvittavia laitteita tai aineita taikka siihen tarvittavan valmistuskaavan tai -piirustuksen.

Säännöksessä on kyse valmistelukriminalisoinnista, jossa on kuvattu mahdollisimman selkeästi ne toimenpiteet, joiden on toteuduttava, jotta kyse on säännöksen mukaisesta rangaistavasta teosta. Valmistelukriminalisoinnin laaja-alaisuuden vuoksi oikeuskäytännössä saattaa tulla esiin tilanteita, joissa tulee ratkaistavaksi se, voidaanko valmistelun katsoa tähdänneen säännöksessä mainitun rikoksen tekemiseen. Näissä tilanteissa ratkaisevaa on se, oliko tekijällä vaadittava terroristinen tarkoitus.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Nuotio 2018, luku 22.

¹⁰⁹ Nuotio 2018, luku 22.

Terroristiryhmän johtaminen on säädetty rangaistavaksi rikoslain 34 a luvun 3 §:ssä. Pykälän mukaan se, joka johtaa terroristiryhmää ja jonka toiminnassa on tehty 1 §:n 1 momentin 2-7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettu rikos tai sellaisen rikoksen rangaistava yritys taikka 2 §:ssä tarkoitettu rikos, on tuomittava terroristiryhmän johtamisesta vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi. Terroristiryhmän johtajalle, joka on toiminnassaan tehnyt vain 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettun rikoksen, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi. Terroristiryhmän johtaja on tuomittava myös tekemästään tai hänen johdollaan terroristiryhmän toiminnasta tehdystä 1 §:ssä tarkoitettusta rikoksesta tai sellaisen rikoksen rangaistavasta yrityksestä taikka 2 §:ssä tarkoitettusta rikoksesta.

Terroristiryhmän johtamista ei ole laissa määritetty. Terroristiryhmä ei välttämättä organisoidu siten, että sen piirissä vallitsisi selvät ja hierarkkiset vastuu- ja toimivaltasuhteet. Lain esitöiden mukaan johtajuus voi ilmetä ryhmän hierarkiasta, mutta muodollista vaatimusta tällaisesta ei ole asetettu. Johtajuus voi perustua myös käskyjen ja toimintaohjeiden antamiseen. Johtaja tulee tuomituksi sekä ryhmän johtamisesta sekä myös siitä rikoksesta, johon terroristiryhmässä syyllistytään. Johtajan vastuu ryhmästä ei ole niin sanottua ankaraa vastuuta, mutta kuitenkin laajempaa vastuuta kuin normaali osallisuuden perustuva vastuu. Johtajan vastuuseen riittää se, että hän tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää, että rikos on tekeillä. Johtajan vastuu perustuu velvollisuuteen valvoa johtamansa terroristiryhmän toimintaa. Johtaja ei vastaa ryhmän ulkopuolella tehdyistä rikoksista, eikä sellaisista rikoksista, joista hän ei tiennyt tai jotka hän on yrittänyt estää. Terroristiryhmän johtaja tulee aina tuomituksi vähintään kahdesta rikoksesta, jolloin yhteisen rangaistuksen enimmäismäärä nousee 15 vuoteen.¹¹⁰

Terroristiryhmän toiminnan edistämisestä on säädetty rikoslain 34 a luvun 4 §:ssä. Lain mukaan se, joka edistää terroristiryhmän 1 tai 2 §:ssä tarkoitettua rikollista toimintaa tai on tietoinen siitä, että hänen toimintansa edistää sitä on tuomittava vankeuteen terroristiryhmän toiminnan edistämisestä.

Jotta vastuu säännöksen tarkoittamasta rikoksesta toteutuu, edellyttää se joko suoranaista edistämisen tarkoitusta tai tietoisuutta siitä, että oma menettely edistää terroristiryhmän toimintaa. Edistäminen edellyttää siis aktiivista toimintaa. Terroristiryhmän toiminnan kannattamista ei kuitenkaan katsota terroristiryhmän toiminnan rangaistavaksi edistämiseksi.

¹¹⁰ Nuotio 2018, luku 22.

Edistämisen rangaistavuus on edellyttänyt aikaisemmin sitä, että terroristiryhmä on tehnyt vähintään terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen tai sen rangaistavan yrityksen tai valmistelurikoksen. Tästä liitännäisvaatimuksesta on luovuttu uuden lain (1370/2007) tullessa voimaan. Säännös on nykyään toissijainen. Edistäjän ollessa vastuussa toisen säännöksen nojalla muusta yhtä vakavasta rikoksesta, vastuu edistamisestä syrjäytyy. Tärkeä muutos on ollut se, että liitännäisrikosta koskeva rangaistavuuden edellytys on poistettu. Lain kohdan mukainen rangaistavuus ei enää edellytä sitä, että terrorismirikos tai sen rangaistava yritys tehdään. Rangaistavuuden edellytys poistettiin koko säännöksestä. Rangaistusasteikkoon ei sen sijaan ole tullut muutoksia. Lain esitöiden mukaan kysymyksessä olevia rikoksia pidetään pelkästään jo pelkän terroristiryhmän edistämistarkoituksen perusteella vakavina. Rangaistussäännös koskee myös tapauksia, jossa toimintaa edistävän henkilön kannalta on epäselvää se, myötävaikuttiko hänen tekonsa terrorismirikoksen tekemiseen eli toteutuiko rikos vai ei.¹¹¹

Koulutuksen antamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten on säädetty rikoslain 34 a luvun 4 a §:ssä. Lain mukaan se, joka edistää 1 tai 2 §:ssä tarkoitettua rikollista toimintaa tietoisena siitä, että hänen toimintansa edistää sitä, toimeenpanee, yrittää toimeenpanna tai antaa koulutusta räjähteiden, ampuma-aseiden tai muiden aseiden taikka myrkyllisten tai haitallisten aineiden valmistuksessa tai käytössä taikka muulla tavalla toimeenpanee, yrittää toimeenpanna tai antaa koulutusta, on tuomittava vankeuteen koulutuksen antamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten.

Koulutuksen antamisen kriminalisointi sisältyi aikaisemmin rikoslain 34 a luvun 4 §:n säännökseen terroristiryhmän toiminnan edistamisestä. Koulutuksen antaminen kriminalisoitiin yleissopimuksen velvoitteiden vuoksi omassa, erillisessä säännöksessä.¹¹²

Kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten on säädetty rangaistavaksi rikoslain 34 a luvun 4 b §:ssä. Kouluttautumista koskeva kriminalisointi perustui kansalliseen harkintaan. Säännös on poikkeuksellinen, koska aikaisemmin ei ole säädetty rangaistavaksi tietojen ja taitojen hankkimista. Kyseessä on valmistelutyypinen kriminalisointi, jonka tueksi tarvitaan erityisen vahvat perusteet. Rangaistussäännös on toteutettu rajoitettuna, joka tarkoittaa sitä, että teonkuvaus on sidottu koulutuksen antamista koskevaan RL 34a luvun 4a §:n säännökseen. Itseopiskelua ei ole tällä hetkellä säädetty rangaistavaksi, mutta

¹¹¹ Nuotio 2018, luku 22.

¹¹² Nuotio 2018, luku 22.

terrorismirikosdirektiivi edellyttää nykyistä laajempaa terrorismirikoksen tekemistä varten kouluttautumisen kriminalisointia.¹¹³

Rikoslain 34 a luvun 4 c §:ssä on säädetty rangaistavaksi värväys terrorismirikoksen tekemiseen. Tällä tarkoitetaan sitä, että joka edistääkseen 1 tai 2 §:ssä tarkoitettua terroristista rikollista toimintaa tai tietoisena siitä, että hänen toimintansa edistää sitä, perustaa tai organisoii terroristiryhmän taikka värvää tai yrittää värvätä väkeä terroristiryhmään tai muuten tekemään mainituissa pykälissä tarkoitettua terrorismirikoksen on tuomittava vankeuteen värväyksestä terrorismirikoksen tekemiseen.

Terrorismin rahoittamisesta on säädetty rikoslain 34 a luvun 5 §:ssä. Tällä tarkoitetaan suoraan tai välillisesti tapahtuvaa varojen keräämistä terroristisen toiminnan rahoittamiseksi. Terrorismin rahoittamisesta tuomitaan myös se, joka suoraan tai välillisesti antaa tai kerää varoja rahoittaakseen tai on tietoinen siitä, että niillä rahoitetaan terrorismirikollisuutta.

Lainkohta perustuu YK:n terrorismin vastaiseen yleissopimukseen ja lainkohta sijaitsi alkujaan rikoslain 34 a luvun 9b §:ssä. Rikoslain 34 a luvun säätämisen jälkeen säännös siirrettiin terrorismia koskevaan lukuun ja myös sen sisältöä muutettiin. Rahoittamisrikokset mahdollistavat terrorististen rikosten toteuttamisen, jonka vuoksi niitä koskevalla sääntelyllä on erityinen merkitys. Terrorismirikosten rahoittamiseen liittyy myös ongelmia, koska esimerkiksi rahan lähettäjä ei voi aina olla täysin varma siitä, mihin hänen lähettämänsä rahat käytetään. Rahoittaja voi kuvitella esimerkiksi tukevansa humanitaarista toimintaa, vaikka todellisuudessa rahat menevät rikolliseen toimintaan. Jotta tekijä voidaan tuomita rahoittamisrikoksesta, vaaditaan tarkoitustahallisuutta tai tietoisuutta siitä, mihin rahat käytetään. Terrorismin rahoittamisen estäminen ja selvittäminen liittyvät kansainvälisen rahanpesun vastaiseen toimintaan. Suomessa tästä säädetään laissa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (444/2017). Laissa asetetaan velvoitteita erilaisille rahoitusalan toimijoille.¹¹⁴

Säännös terroristiryhmän rahoittamiseksi on ollut tarpeen lisätä rikoslakiin, koska ryhmää rahoittava ei voi aina tietää, mitä rikoksia ryhmän toiminnassa tehdään. Ilman tällaista säännöstä terroristiryhmän rahoittaminen voisi olla rankaisematonta toimintaa. Säännöstä sovelletaan esimerkiksi tilanteessa, jossa varoja on tietoisesti ohjattu terroristiryhmälle, mutta rahoittajan tarkoituksena on ollut tukea ryhmän harjoittamaa humanitaarista

¹¹³ Nuotio 2018, luku 22.

¹¹⁴ Nuotio 2018, luku 22.

toimintaa, kuten lastenkodin tai sairaalan ylläpitoa. Kysymys rangaistavuuden rajoista on ongelmallinen juuri sen takia, koska varojen antaja ei pysty kontrolloimaan sitä, mihin rahat käytetään. Matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten on säädetty rangaistavaksi rikoslain 34 a luvun 5 b §:ssä. Säännöksen mukaan Suomen kansalaisen tai häneen lain mukaan rinnastettavan henkilön taikka Suomen alueelta matkustavan henkilön, joka matkustaa sellaiseen valtioon, jonka kansalainen hän ei ole tai jossa hän ei pysyvästi asu, tehdäkseen siellä lain mukaisen terroristisen rikoksen, on rangaistava matkustamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten.¹¹⁵

Säännös on tullut Suomen rikoslakiin YK:n turvallisuusneuvoston 24.9.2014 hyväksymän päätöslauselman 2178 (2014) johdosta. Päätöslauselman tarkoituksena on torjua ulkomaille terrorismirikosten tekemistä varten, tai niiden tekemistä edistävässä tarkoituksessa matkustavien henkilöiden muodostamaa uhkaa. Kriminalisointi liittyy vierastaistelijoista aiheutuneeseen ongelmaan. Suomesta ja muualta maailmasta matkustaa henkilöitä konfliktialueille tarkoituksenaan osallistua siellä terroristiseen koulutukseen ja muuhun terroristiseen toimintaan. Matkustaminen on siis eräänlainen valmistelutoimi. Säännöksen nojalla rangaistaan myös esimerkiksi Eurooppaan terrorismirikosta tekemään palannutta henkilöä, joka ei ole kyseisen maan kansalainen.

Oikeushenkilöiden rangaistusvastuu on ulotettu koskemaan terrorismirikoksia, koska myös oikeushenkilöt voivat edistää ja rahoittaa terrorismirikoksia. Terroristiryhmä saattaa toimia virallisesti rekisteröidyn yrityksen tai yhdistyksen suojissa. Oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottaminen terrorismirikoksiin perustuu terrorismipuitepäätökseen.¹¹⁶

Rikoslain 1 luvun 7 §:n 3 momentin mukaan terrorismirikokset ovat kansainvälisiä rikoksia. Suomen lakia sovelletaan tekopaikan laista riippumatta Suomen ulkopuolella tehtyyn rikoslain 34 a luvussa tarkoitettuun rikokseen. Tällä tarkoitetaan sitä, että luvussa rangaistaviksi säädetty terrorismirikokset kuuluvat Suomen lainkäyttövaltaan riippumatta tekopaikasta, sen lainsäädännöstä tai tekijästä.

¹¹⁵ Nuotio 2018, luku 22.

¹¹⁶ Nuotio 2018, luku 22.

10 Rikoslain 34 a luvussa tehdyt muutokset

Rikoslain 34 a luvun terrorismirikoksia koskevat säädökset perustuvat pääosin kansainvälisiin velvoitteisiin. Terrorismin rahoittaminen säädettiin rangaistavaksi vuonna 2002 Yhdistyneiden kansakuntien kansainvälisen terrorismin rahoituksen vastaisen yleissopimuksen (SopS 74/2002, ”YK:n yleissopimus”) voimaansaattamisen yhteydessä. Lisäksi Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1373 (2001) terrorismin ja sen rahoituksen vastaisista toimista edellytti terrorismin rahoittamisen säätämistä rangaistavaksi. Säännökset otettiin tuolloin rikoslain 34 luvun 9 b pykälään. Vuoden 2002 puitepääatöksen johdosta vuonna 2003 rikoslakiin lisättiin terrorismirikoksia koskeva uusi luku 34 a (rikoslain muuttamisesta annettu laki 17/2003). Sen 5 §:ään otettiin osin muutettuna aikaisemmin säädetyt terrorismin rahoitusta koskevat säännökset. Sen lisäksi rikoslain 34 a luvussa olivat rangaistussäännökset koskien terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia (1 §), terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelua (2 §), terroristiryhmän johtamista (3 §) ja terroristiryhmän toiminnan edistämistä (4 §). Vuonna 2005 Suomen liityttyä Euroopan neuvostossa valmisteltuun eurooppalaiseen yleissopimukseen terrorismin ehkäisemisestä (SopS 49/2008, ”EN:n yleissopimus”) edellytti se useita lainsäädäntömuutoksia (rikoslain 34 a luvun muuttamisesta annettu laki 1370/2007). Rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohtaan lisättiin terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten joukkoon rikoslain 17 luvun 1 §:ssä rangaistavaksi säädetty julkinen kehottaminen rikokseen ja lukuun lisättiin erilliset koulutuksen antamista terrorismirikoksen tekemistä varten (4 a §) ja värväystä terrorismirikoksen tekemiseen (4 b §) koskevat rangaistussäännökset. Terroristiryhmän toiminnan edistämistä koskeva rikoslain 34 a luvun 4 § kattoi aikaisemmin osittain kouluttamisen ja värväämisen.¹¹⁷

Euroopan neuvoston yleissopimukseen liittymisen myötä terroristiryhmän toiminnan edistämisen (rikoslain 34 a luvun 4 §) rangaistavuutta laajennettiin niin, että se ei enää edellyttänyt terrorismirikoksen, tai sen rangaistavan yrityksen tekemistä. Tämä koski myös koulutuksen antamista ja värväämistä. Myös yksittäisen terroristin kouluttaminen ja värvääminen saatettiin rangaistavaksi. Vuonna 2008 puitepääatöksellä oli tarkoitus yhdenmukaistaa Euroopan unionin lainsäädäntö kriminalisointivelvoitteiden osalta Euroopan neuvoston yleissopimuksen kanssa. Puitepääatöksen kriminalisointivelvoitteet vastasivat pitkälti jo yleissopimuksen kriminalisointivelvoitteita, joten koska Suomi oli jo toteuttanut

¹¹⁷ HE 30/2018 vp., 5-6.

yleissopimuksen edellyttämät lainsäädäntömuutokset, puitepäättöksen täytäntöönpano ei johtanut muutoksiin lainsäädännössä.¹¹⁸

Vuonna 2015 rikoslain 34 a lukua muutettiin siten, että kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten säädettiin rangaistavaksi (4 b §), värväys terrorismirikoksen tekemiseen siirrettiin 4 c §:ään, terrorismin rahoittamista koskeva 5 § laajennettiin koskemaan kaikkien muiden terrorismirikosten rahoittamista ja terroristiryhmän rahoittaminen säädettiin rangaistavaksi uudessa 5 a §:ssä (rikoslain 34 a luvun muuttamisesta annettu laki 1068/2014). Kouluttautumisen ja pitkälti myös terrorismin rahoittamisen säätäminen rangaistavaksi ei perustunut kansainvälisiin velvoitteisiin. Joulukuussa 2016 tuli voimaan rikoslain 34 a luvun 5 b §, jossa säädettiin rangaistavaksi matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten (rikoslain 34 a luvun muuttamisesta annettu laki 919/2016). Samalla muutettiin luvun 5 §:ää siten, että kyseisen matkustamisen rahoittaminen on rangaistavaa terrorismin rahoittamisena. Muutosten taustalla vaikutti Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston päätöslauselma 2178(2014) terrorismiin syyllistyvistä vierastaistelijoista.¹¹⁹

11 Direktiivin tuomat muutokset rikoslain 34 a lukuun

Hallituksen esityksellä (HE 30/2018) muutetaan Suomen terrorismilainsäädäntö vastaamaan Euroopan parlamentin ja neuvoston terrorismin torjumista koskevaa direktiiviä. Direktiivillä korvataan vuonna 2002 tehty terrorismirikoksia koskeva puitepäättös ja siihen vuonna 2008 tehdyt muutokset.¹²⁰

Direktiivi velvoittaa jokaista jäsenvaltiota, jolle se on osoitettu direktiivejä koskevan artiklan SEUT 288(3) mukaan. Se jättää kuitenkin muodon ja keinot kansallisten viranomaisten valittavaksi. Asetukset ovat kaikissa jäsenvaltioissa suoraan sovellettavaa oikeutta, mutta näin ollen direktiivit eivät ole, eikä niitä myöskään välttämättä osoiteta kaikille jäsenvaltioille, vaikka useimmiten ne koskevatkin kaikkia. Direktiivejä koskee sama määräys kuin asetuksiakin, eli ne tulevat voimaan joko itse direktiivissä yksilöidyssä ajassa, tai jos voimaantulopäivää ei ole direktiivissä yksilöity, kahdentenakymmenentenä päivänä sen julkaisusta (SEUT 297(2) artikla). Direktiivit on implementoitava direktiivissä asetetussa määräajassa ja saatettava jäsenvaltiossa valtiosisäisesti voimaan. Useimmiten ne ovat

¹¹⁸ HE 30/2018 vp., 6.

¹¹⁹ HE 30/2018 vp., 6.

¹²⁰ HE 30/2018 vp., 4.

komission aloitteesta laadittuja ja hyväksytään tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä (ent. yhteispäätösmenettely).¹²¹

Asetukseen verraten direktiivi on tietyllä tavalla joustavampi instrumentti, sillä se sallii tiettyä kansallista harkintamarginaalia sen voimaansaattamisessa kansallisen täytäntöönpanon vuoksi. Unionin oikeuden valmistelu yksinomaan asetuksin olisi melko hidasta juuri siitä syystä, että asetukset ovat suoraan sovellettavia. Asetukset tulee aina laatia ottaen huomioon se, että se tulee sellaisenaan jäsenvaltioiden käyttöön osaksi oikeutta. Usein on myös perustellumpaa säätää asiasta direktiivein myös jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmien erojen vuoksi. Tällöin jäsenvaltiot voivat itse valita täytäntöönpanon muodon ja keinot. Direktiivejä onkin paljon käytetty alueilla, joilla on ollut tarpeen joko toteuttaa monimutkaisia lainsäädännöllisiä muutoksia tai lähentää jäsenvaltioiden lainsäädäntöä.¹²²

Direktiivit eivät ole luonteeltaan lainsäädäntöohjeita tai -suosituksia tai vastaavia ”pehmeitä” instrumentteja, vaan ne ovat oikeusperustansakin mukaan oikeudellisesti sitovia lainsäädäntöinstrumentteja. Jäsenvaltion laiminlyödessä direktiivin täytäntöönpanon voi siitä koitua merkittäviä oikeudellisia vaikutuksia kyseiselle jäsenvaltiolle. Näin ollen direktiivit on otettava kansallisesti huomioon niihin liittyvän kansallisen oikeuden tulkinnassa. Tämä velvoite on kohdistettu etenkin tuomioistuimiin ja muihin lainkäyttöelimiin. Direktiiveihin voi liittyä myöhemmin tarkemmin käsiteltävä, niin sanottu vertikaalinen välitön vaikutus tietyissä tilanteissa.¹²³

Direktiivi on merkittävin EU:n rikosoikeudellisen yhteistyön instrumentti heti Lissabonin sopimuksen jälkeen. III pilarin erityiset lainsäädäntöinstrumentit jäivät oikeushistoriaan Lissabonin sopimuksen tultua voimaan. Tulevaisuudessa rikosoikeudellisessa yhteistyössä käytetään direktiivejä ja ne hyväksytään tavallista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen. Tavallisesta lainsäädäntöjärjestyksestä säädetään SEUT 294 artiklassa. Direktiivejä käytetään siis SEUT 82(2) ja 83(1) ja (2) artiklassa rikosoikeudellisen yhteistyön instrumentteina, sekä vastavuoroisen tunnustamiseen liittyviä että aineellisen rikosoikeuden lähentämiseen liittyviä vähimmäissääntöjä annettaessa.¹²⁴

¹²¹ Melander 2010, 72.

¹²² Melander 2010, 72.

¹²³ Melander 2010, 72-23.

¹²⁴ Melander 2010, 73.

Hallituksen esityksessä (30/2018) ehdotetaan rikoslain terrorismirikossäännöksiä täydennettäväksi ja muutettavaksi. Terrorismirikoksiin liittyvät tietyt ryöstö-, kiristys- ja väärennysrikokset säädetään kansainvälisiksi rikoksiksi ja oikeushenkilön rangaistusvastuuta laajennetaan niiden osalta. Kemiallisen aseiden kiellon rikkomista, biologisen aseiden kiellon rikkomista ja ydinräjähdeterikosta koskevia rangaistussäännöksiä täydennetään uusilla tekotavoilla. Terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevia säännöksiä muutetaan niin, että teon tulisi aiheuttaa vakavaa vahinkoa jollekin maalle tai kansainväliselle järjestölle. Maan asemesta laissa käytetään tällä hetkellä sanaa valtio.¹²⁵

Törkeän datavahingon, törkeä tietoliikenteen häirinnän ja törkeän tietojärjestelmän häirinnän eräät tekotavat tulisivat katsotuiksi tietyissä tilanteissa myös terroristisessa tarkoituksessa tehdyiksi rikoksiksi. Terroristisessa tarkoituksessa tehtyistä näistä rikoksista tuomittaisiin vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään seitsemän vuotta. Näiden lisäksi rangaistavaksi säädetään terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos, josta tuomitaan vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään kahdeksan vuotta.¹²⁶

Terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelua, terroristiryhmän johtamista, terroristiryhmän toiminnan edistämistä, koulutuksen antamista terrorismirikoksen tekemistä varten, kouluttautumista terrorismirikoksen tekemistä varten, värväystä terrorismirikoksen tekemiseen, terrorismin rahoittamista ja matkustamista terrorismirikoksen tekemistä varten koskevat rangaistussäännökset sekä terroristiryhmän määritelmää ja oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevat säännökset muutetaan niin, että huomioon tulee otetuksi terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevat vakaviin tietoverkkorikoksiin liittyvät muutokset ja terroristisessa tarkoituksessa tehdyn radiologista asetta koskevan rikoksen säätäminen rangaistavaksi.¹²⁷

Rangaistussäännös, jossa kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten on säädetty rangaistavaksi, muutetaan siten, että huomioon otetaan myös niin sanottu itsekouluttautuminen. Kouluttautumisen tarkoituksena voi olla myös terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen valmistelun tekeminen. Tämä muutos toteutetaan siten, että

¹²⁵ HE 30/2018 vp., 7-8.

¹²⁶ HE 30/2018 vp., 8.

¹²⁷ HE 30/2018 vp., 8.

rikoslain 34 a luvun 4 b §:n säännöksestä poistetaan ilmaus ”4 a §:ssä tarkoitetulla tavalla”, jolla viitataan koulutuksen tapahtumiseen toisen henkilön ohjauksessa.¹²⁸

Matkustamista terrorismirikoksen tekemistä varten koskevia säännöksiä muutetaan siten, että nykyiset tekijään ja matkustamisen kohteeseen liittyvät rangaistavuuden rajaukset poistetaan. Tekoon syyllistyy se, joka matkustaa toiseen valtioon tehdäkseen siellä terrorismirikoksen. Rangaistavuuden piiriin tulevat täten myös sellaiset henkilöt, jotka palaavat tai muuten matkustavat Suomeen terrorismirikoksen tekemistä varten. Lakiin lisätään uusi rangaistussäännös, jossa säädetään rangaistavaksi terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistäminen. Tästä rikoksesta tuomitaan vähintään sakkoa ja enintään yksi vuosi vankeutta. Lisäksi tällaisen rikoksen rahoittaminen tulee rangaistavaksi terrorismin rahoittamisena.¹²⁹

Poliisilakiin ja pakkokeinolakiin tulee muutoksia telekuuntelua koskeviin säännöksiin. Näiden muutosten myötä salaista pakkokeinoja tai salaista tiedonhankintakeinoja voidaan käyttää myös terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen vakaviin tietoverkkorikoksiin liittyvien tekotapojen ja terroristisessa tarkoituksessa tehdyn radiologista asetta koskevan rikoksen selvittämisessä ja estämisessä. Vastaava muutos tehdään myös rikoksen selvittämisessä käytettävää asuntokuuntelua koskevaan pakkokeinolain säännökseen ja rikoksen paljastamisessa käytettäviä salaisia tiedonhankintakeinoja koskevaan poliisilain säännökseen. Televalvontaa, televalvontaa teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella ja suunnitelmallista tarkkailua voidaan esityksen ehdotusten mukaan käyttää terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämisen selvittämisessä ja estämisessä.¹³⁰

12 Itseopiskelu osana muutettua rikoslain 34 a lukua

Direktiivin (EU) 2017/541 8 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet, jotta ohjeiden vastaanottaminen räjähteiden, ampuma-aseiden tai muiden aseiden taikka myrkyllisten tai haitallisten aineiden valmistusta tai käyttöä tai muiden erityisten menetelmien tai tekniikoiden käyttöä varten tarkoituksena tehdä jokin 3 artiklan 1 kohdan a-i alakohdassa lueteltu rikos tai edistää sen tekemistä, on tahallisesti tehtynä rikosoikeudellisesti rangaistava teko. Tähän artiklaan liittyvän direktiivin johdantokappaleen 11 mukaan artikla koskee myös ns. itseopiskelua. Johdantokappaleen mukaan artiklan

¹²⁸ HE 30/2018 vp., 8-9.

¹²⁹ HE 30/2018 vp., 9.

¹³⁰ HE 30/2018 vp., 9.

todetaan vastaavan sellaisiin uhkiin, joita aiheuttavat aktiivisesti terrorismirikoksiin valmistautuvat henkilöt. Tällaisia henkilöitä ovat esimerkiksi ne, jotka toimivat yksin tarkoituksenaan toteuttaa terrorismirikos. Terrorismikoulutuksen vastaanottamiseen kuuluu tietojen, asiakirjojen tai käytännön taitojen hankkiminen. Johdantokappaleen mukaan itseopiskelu, mukaan lukien internetin kautta tai muuhun opetusaineistoon tutustumalla tapahtuva, olisi katsottava kouluttautumiseksi terrorismiin, jos se on aktiivisen toiminnan seurausta ja tehdään tarkoituksena toteuttaa terrorismirikos tai tällaisen rikoksen edistäminen.

Vuonna 2015 rikoslain 34 a lukuun lisättiin 4 b §, jossa säädetään rangaistavaksi kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten. Kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten säädettiin rangaistavaksi ilman teon rangaistavaksi säätämistä edellyttävää kansainvälistä velvoitetta. Rikoslain 34 a luvun 4 b §:n perusteluissa (HE 18/2014 vp) korostetaan sitä, että kouluttautumiserikoksen ollessa kyseessä kouluttautuminen tapahtuu ”4 a §:ssä tarkoitetulla tavalla”. Tähän ilmaisuun sisältyy se, että henkilö kouluttautuu koulutuksen antajan ohjauksessa. Perustelujen mukaan esimerkiksi itseopiskelu internetissä jonkun sinne asettamien tietojen ja ohjeiden mukaisesti sekä muiden tietolähteiden avulla ei olisi kouluttautumista terrorismirikoksen tekemistä varten. Rikoslain 4 b §:n mukaan tekijää ei tuomita erikseen kouluttaumisesta, jos teko on rangaistava jo rikoslain 34 a luvun 2 §:n nojalla (”terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu”) ja kouluttaumisvaihe saattaa näissä tapauksissa ilmentää jo terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen tekemistä koskevaa suunnitelmaa. Terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelulla edistetään myös terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen tekemistä, koska tekijän tarkoituksena tulee olla terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen tekeminen. ”Edistämistä” ei direktiivissä määritellä, joten sen ulottuvuus on kansallisessa harkinnassa.¹³¹

Hallituksen esityksen mukaan, koska direktiivin 8 artikla kattaa myös itseopiskelun, rikoslain 34 a luvun 4 b §:stä on poistettava ilmaus ”4 a §:ssä tarkoitetulla tavalla”, joka tarkoittaa sitä, että koulutus otetaan vastaan toiselta henkilöltä. Säännöksen mukaan toisen henkilön tulee vähintäänkin ohjata koulutuksen ottaja tiedon lähteelle, vaikka henkilö ei itse suoranaista koulutusta antaisikaan. Hallituksen esityksen mukaan on arvioitava se, onko rikoksen tunnusmerkistö pelkästään tällä muutoksella riittävän tarkkarajainen ajatellen itseopiskelutilanteita. Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate sisältää vaatimuksen, jonka mukaan sääntelyn tulee olla täsmällistä. Periaatteen mukaan kunkin rikoksen tunnusmerkistö

¹³¹ HE 30/2018 vp., 42.

on ilmaistava laissa riittävällä täsmällisyydellä siten, että säännöksen sanamuodon perusteella on ennakoitavissa se, onko jokin toiminta tai laiminlyönti rangaistavaa.¹³²

Direktiivin 23 artiklaan liittyvässä johdantokappaleessa 35 korostetaan laillisuusperiaatteen ohella rikosoikeudellisen täsmällisyyden, selkeyden ja ennakoitavuuden vaatimusta.¹³³

Hallituksen esityksessä on todettu, että 4 b §:ää ei ole syytä täsmentää siten, että pykälässä luettelaisiin mahdolliset kouluttautumistavat joillain esimerkeillä. Tyhjentävään luetteloon ei ole mahdollista päästä, koska kouluttautumistavat saattavat muuttua ajan myötä. Esityksessä todetaan lisäksi, että ei ole aihetta päätyä lainsäädäntöratkaisuihin, joilla merkityksellisiä kouluttautumistapoja sulkeutuu pois. Itsekouluttautumistilanteissa korostuu tapaukseen liittyvien seikkojen kokonaisarvioinnin merkitys, mutta tällä tarkoitetaan enemmänkin kouluttautumisen tarkoituksen toteennäyttämistä koskevaa kysymystä. Näytön arvioinnin lisäksi ongelmaksi saattaa muodostua tapausten paljastaminen käytännössä, mutta siihenkään ei pystytä vaikuttamaan rangaistussäännökseen tehtävillä täsmennyksillä. Hallituksen esityksessä todetaan lisäksi, että rangaistussäännöksessä ei ole tarpeen erikseen todeta sitä, että aineiston kerääminen laillisiin tarkoituksiin ei ole pykälässä tarkoitettua kouluttautumista terrorismirikoksen tekemistä varten. Hallituksen esityksen mukaan itsekouluttautumisen ulottuvuutta voidaan tarkentaa sitä koskevan pykälän yksityiskohtaisilla perusteluilla. Riittäväksi muutokseksi todetaan riittävän siten se, että rikoslain 34 a luvun 4 b §:stä poistetaan sanat ”4 a §:ssä tarkoitettulla tavalla”. Tämän lisäksi artikla edellyttää sitä, että kyseisessä pykälässä viitataan 1 §:n 1 momentin 2-8 kohdassa ja 1 a §:ssä tarkoitettuihin rikoksiin.¹³⁴

Itsekouluttautumisen osalta merkityksellisiä ovat perustelulausumat, joita käytettiin, kun toisen ohjauksessa tapahtuva koulutuksen ottaminen säädettiin rangaistavaksi (HE 18/2014 vp.) Kouluttautumisen luonne terrorismirikoksena ja valmistelutyypisenä tekona ilmaistaan tunnusmerkistöön keskeisenä elementtinä sisältyvällä subjektiivisella tunnusmerkillä. Sen mukaan rikosoikeudellinen vastuu edellyttää sitä, että koulutuksen ottaja menettelee tunnusmerkistön mukaisella tavalla tehdäkseen kyseisen rikoslaisa määritellyn teon. Subjektiivinen tunnusmerkki ilmentää sitä, että kouluttautumisen tavoitteena on nimenomaan mainitun rikoksen tekeminen eli kouluttajan tulee olla päättänyt, että hän tekee jonkin sellaisen rikoksen. Kyse täytyy olla konkreettisesta ja riittävän yksilöidystä teosta. Pelkästään

¹³² HE 30/2018 vp., 44.

¹³³ (EU) 2017/541.

¹³⁴ HE 30/2018 vp., 44.

valmius teon tekemiseen ei riitä. Rikoksen, johon kouluttautumisella pyritään, ei tarvitse olla kouluttautumisvaiheessa yksityiskohdiltaan yksilöity esimerkiksi tekoajan, teon kohteena olevan henkilön tai paikan osalta. Arvioitaessa sitä, onko rikos konkretisoitu riittävästi, voidaan tulkinta-apuna käyttää niitä lähtökohtia, joiden pohjalta arvioidaan, onko yllytyksen ja avunannon kohteena oleva päärikos riittävästi yksilöity.¹³⁵

Nykyisen pykälän perusteluihin nojaten myös itsekouluttautumisen osalta kouluttautumisrikoksen tunnusmerkistö täytyisi silloin, kun henkilö on ryhtynyt ottamaan säännöksessä tarkoitettua koulutusta siinä mainitussa tarkoituksessa. Rangaistavuuden edellytyksenä ei ole se, että henkilö saavuttaisi tietyn osaamisen tai tietyt valmiudet. Tunnusmerkistön täyttymisen edellytystä ei estäisi myöskään se, että kouluttautuminen keskeytyy ennen koulutuksen päättymistä viranomaistoimenpitein. Pykälän perusteluiden mukaan myös rangaistavaksi katsottava itsekouluttautuminen edellyttäisi tahallisuutta, jonka sisältö määräytyy yleisten sitä koskevien sääntöjen perusteella. Koulutuksen ottajan tulee olla tahallisuuden edellyttämällä tavalla selvillä tunnusmerkistön toteuttavista seikoista. Tämän lisäksi rikoksessa täytyy toteutua aikaisemman hallituksen esityksen perusteluissa kuvattu tarkoitustunnusmerkistö, joka sisältää korotetun tahallisuusvaatimuksen.¹³⁶

12.1 Perustuslakivaliokunnan ja lakivaliokunnan kannat itseopiskeluna tapahtuvaan kouluttautumiseen terrorismirikoksen tekemistä varten

Kouluttautumiskriminalisointia on aiemmin tarkasteltu perustuslakivaliokunnan lausunnossa PeVL 26/2014 vp. Tuolloin kyse oli kuitenkin johdetusta koulutuksesta eikä itseopiskelusta. Lausunnossa viitattiin kriminalisoinnin poikkeukselliseen luonteeseen sääntelynä, jossa rangaistusvastuu määritetään valmisteluluontoiseen tekoon, joka voi olla hyvinkin kaukana aiotusta terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta. Tällä tavoin rangaistavuus voi ulottua vielä aikaisempaan tekoon, kuin mikä on säädetty rikoslain 34 a luvun 2 §:ssä rangaistavaksi terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen valmisteluna. Tällaisessa niin sanotusti valmistelun valmistelun kriminalisoivassa rikosoikeudellisessa sääntelyssä voimistui rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen merkitys valiokunnan mukaan. Näissä tapauksissa valiokunta on kiinnittänyt huomiota myös siihen, onko teko rangaistava vain tahallisena, onko kysymys aktiivisesta toiminnasta ja edellytetäänkö pääteoksi katsottavan rikoksen tekemistä.

¹³⁵ HE 30/2018 vp., 102.

¹³⁶ HE 30/2018 vp., 102.

Rikoslain 34 a luvun 4 b §:stä ei ilmene, minkä laajuinen, tai millaisessa muodossa tapahtuva kouluttautuminen on katsottava rangaistavaksi. Säännös ei sisällä terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen ja siihen kouluttautumisen välistä vaaraedellytystä koskevaa kriteeriä, eikä sen soveltaminen myöskään edellytä pääteon tekemistä. Näistä johtuen rangaistavuuden oleelliseksi edellytykseksi jää edellytykset siitä, onko henkilö perehtynyt räjähteiden, ampuma-aseiden tai muiden aseiden taikka myrkyllisten tai haitallisten aseiden valmistukseen tai käyttöön taikka muiden näihin merkitykseltään samankaltaisten erityisten menetelmien tai tekniikoiden käyttöön. Lisäksi kouluttajalla täytyy voida osoittaa olevan subjektiivinen tarkoitus tehdä 34 a luvun §:n 1 momentin 2-7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettu rikos. Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen vaatimusten kannalta ehdotettu kriminalisointi muodostuu soveltamisalaltaan laajaksi, eikä se siten ole täysin ongelmaton. Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate on määritelty perustuslain 8 §:ssä, jonka mukaan ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen, eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei teko hetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi. Rikoksesta ei saa tuomita ankarampaa rangaistusta, kuin teko hetkellä on laissa säädetty.¹³⁷

Lakivaliokunta pitää tärkeänä sitä, että rangaistussäännös on laillisuusperiaatteesta johtuvista syistä niin täsmällinen kuin mahdollista ja täyttää laillisuusperiaatteen asettamat vaatimukset. Lakivaliokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että mikäli rangaistavalta itsekouluttautumiselta vaadittaisiin sitä, että aiheutuu vaara kouluttautumisteon tarkoituksena olevan terrorismirikoksen tekemisestä, muodostuu ongelmalliseksi tällaisen vaarakriteerin suhde terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen yritykseen. Rikoksen yrityksestä on kyse, kun on aiheutunut konkreettinen vaara rikoksen toteutumisesta.¹³⁸

Lakivaliokunnan mukaan itsekouluttautumistapausten selville saaminen ja kouluttautumistarkoituksen toteennäyttäminen on haasteellista. Valiokunta korostaa sitä, että rikosprosessuaalisen järjestelmän on toimittava niin, että ketään ei päädy liian kevyin perustein epäillyn tai syytetyn asemaan. Kouluttautumistapojen tyhjentävä kuvaaminen rangaistussäännöksessä ei ole mahdollista, toteaa lakivaliokunta arvioituaan asiaa. He katsovat, että ehdotettua rangaistussäännöstä voitaisiin periaatteessa ajatella tarkennettavan korostamalla kouluttautumisen merkityksellisyyttä jollakin muulla tavalla, kuin vaaraan

¹³⁷ PeVL 20/2018 vp., 3.

¹³⁸ LaVM 4/2018 vp., 5-6.

viittaamalla. Lakivaliokunnan mukaan yksi mahdollisuus on edellyttää, että kouluttautuminen merkityksellisellä tavalla edistää sen tarkoituksena olevan teon tekemistä.¹³⁹

Osittain avoimiksi jäävät kuvaamiset olisivat kuitenkin perustuslain 8 §:ssä säädetyn rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen mukaisesta tarkkarajaisuusnäkökulmasta hankalia. Rikoslain 34 a luvun 4 b §:n soveltamisalaa ehdotettujen muutosten jälkeen on valiokunnan näkemyksen mukaan asianmukaisella tavalla selostettu pykälän perusteluissa, hyödyntäen pykälän säätämisen yhteydessä käytettyjä, myös rangaistavaan itsekouluttautumiseen soveltuvia perusteluita. Niissä todettuun kuuluu muun ohessa se, että kouluttautujan tulee olla päättänyt, että hän tekee kouluttautumisen tarkoituksena olevan rikoksen, jonka täytyy olla konkreettinen ja riittävällä tavalla yksilöity teko.¹⁴⁰

Valiokunta tuo lausunnossaan esille erityisesti sitä, että direktiivin 8 artiklaan liittyvään johdantokappaleeseen 11 perustuen tekijän tahallisuutta ja tarkoitusta ei voida käytännössä päätellä pelkästään jostakin yksittäisestä seikasta. Näitä voi olla esimerkiksi useampi käynti tietyllä sivustolla, tai aineiston tallentaminen tai tulostaminen sivustoilta, vaan kysymys on kaikkien epäillyn kouluttautumisrikoksen tutkinnassa ja myöhemmässä rikosprosessuaalisessa käsittelyssä ilmenneiden seikkojen kokonaisarviointista. Lakivaliokunta painottaa, että säännöstä sovellettaessa tulee ottaa huomioon jokaisen lähtökohtainen oikeus vastaanottaa tietoa.¹⁴¹

Valiokunta haluaa korostaa, että salaisten pakkokeinojen ja salaisten tiedonhankintakeinojen käyttöä harkittaessa on otettava huomioon kunkin pakkokeinon käytön laissa säädetyt edellytykset ja erityisesti suhteellisuusperiaatteeseen liittyen epäillyn konkreettisen kouluttautumisrikoksen vakavuus.¹⁴²

Lakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että syyteharkintaan liittyvän oikeudellisen harkinnan tasoa on varmistamassa se, että terrorismirikosten ja myös terrorismirikosten tekemistä varten tapahtuvan kouluttautumisen osalta syytteen nostamisesta päättää rikoslain 34 a luvun 7 §:n nojalla valtakunnansyyttäjä. Tämän lisäksi valiokunnan mielestä on tärkeää,

¹³⁹ LaVM 4/2018 vp., 5-6.

¹⁴⁰ LaVM 4/2018 vp., 5-6.

¹⁴¹ LaVM 4/2018 vp., 5-6.

¹⁴² LaVM 4/2018 vp., 5-6.

että syyttäjä osallistuu heti terrorismirikosten tutkintavaiheessa aktiivisesti tutkinnan ohjaamiseen esitutkintalain 5 luvussa tarkoitetun esitutkintayhteistyönpuutteissa.¹⁴³

Valiokunnan mukaan kouluttautumista koskevaa rangaistussäännöstä on käytännössä vaikea muotoilla ehdotettua tarkkarajaisemmaksi, sillä säännöksen tulee täyttää direktiivin vaatimukset. Asiaa kokonaisuutena arvioituaan valiokunta katsoo edellä mainittujen asioiden valossa, että hallituksen esityksessä ehdotettu muotoilu on hyväksyttävissä.¹⁴⁴

Rangaistavuuden keskeiset tunnusmerkistökategoriat "kouluttautuminen räjähteiden, ampumaseiden tai muiden aseiden taikka myrkyllisten tai haitallisten aineiden valmistuksessa tai käytössä taikka muiden näihin merkitykseltään rinnastuvien erityisten menetelmien tai tekniikoiden käytössä" ja tehdäkseen säännöksessä kuvatun terrorismirikoksen, ovat rangaistavuuden alaa kuitenkin sen verran rajaavia, ettei ehdotus muodostu laillisuusperiaatteen vastaiseksi perustuslakivaliokunnan mukaan.

Kouluttautumiskriminalisointia on kuitenkin syytä tarkentaa esimerkiksi siten, että sen soveltamisala kytketään terroristista rikosta koskevaan vaaraedellytykseen, taikka vakavuudeltaan terroristisen teon vaaraa selvästi osoittavaan kouluttautumiseen perustuslain 8 §:ssä säädetystä rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta johtuvista syistä.

12.2 Mitä itsekouluttautumisella tarkoitetaan?

Direktiivin (EU) 2017/541 johdantokappaleessa 11 täsmennetään sitä, mitä itsekouluttautuminen 8 artiklan mukaan on. Itsekouluttautumisen tulee olla aktiivisen toiminnan seurausta ja lisäksi sen tulee olla tehty tarkoituksessa tehdä terrorismirikos tai edistää sen tekemistä. Tällainen tarkoitus voidaan päätellä esimerkiksi aineiston tyypistä tai sivuilla käyntien määrästä. Esimerkiksi käsikirjan lataaminen verkosta räjähteiden valmistamiseksi terrorismirikoksen tekemistä varten, voitaisiin pitää terrorismikoulutuksen vastaanottamisena. Pelkästään verkkosivuilla käyntiä tai aineiston keräämistä laillisiin tarkoituksiin, kuten akateemisiin tai tutkimustarkoituksiin, ei pidetä direktiivin mukaan terrorismikoulutuksen vastaanottamisena. Pykälän tarkoittaman itsekouluttautumisen kannalta merkitystä olisi perehtymisellä sellaisiin tietolähteisiin, joista on saatavilla tietoa rikoslain pykälässä tarkoitetusta valmistuksesta tai käytöstä. Itsekouluttautumisessa voisi olla

¹⁴³ LaVM 4/2018 vp., 5-6.

¹⁴⁴ LaVM 4/2018 vp., 5-6.

kyse tiedon omaksumisesta esimerkiksi räjähteiden valmistusta koskevan teoreettisen tiedon opiskeluna tai tiedon soveltamisena käytäntöön; esimerkkinä tästä räjähteiden käytön harjoittelu. Jossain tilanteessa kyse voi olla siitä, että koulutusta otetaan vastaan toiselta henkilöltä, mutta kyseinen koulutusta antava henkilö ei tiedä osallistuvansa terroristisen teon tekemistä varten tapahtuvaan koulutukseen. Tästä esimerkkinä asepalvelus. Rangaistava kouluttautuminen voi siis sisältyä laillisesti tapahtuvaan kouluttautumiseen. Tässä tapauksessa tulee olla osoitettavissa tekijän tarkoituksen perusteella se, että kouluttautuminen myös tapahtuu terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen, tai terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelun tekemistä varten. Näiden tilanteiden toteen näyttämiseen voi liittyä merkittäviä vaikeuksia.¹⁴⁵

Itsekouluttautumista koskee myös se, mitä voimassa olevan pykälän perusteluissa (HE 18/2014 vp) todetaan säännöksessä mainituista erityisistä menetelmistä ja tekniikoista. Kyse on sellaisten erityisten taitojen ja tietojen opettelusta, jotka ovat esimerkiksi räjähteiden valmistusta tai käyttöä vastaavalla tavalla omiaan edistämään vakavaa vaaraa tai suurta vahinkoa aiheuttavaa terroristista rikosta. Esimerkkeinä tällaisista tietojen ja taitojen opettelusta pykälän perusteluissa mainitaan yleisen liikenteen tai ydinvoimalan ohjausjärjestelmiin puuttumisen mahdollistavien tietokonejärjestelmien tai -ohjelmien tietoteknisten taitojen opettelu sekä terrori-iskussa käytettävän välineen kuten lentokoneen ohjaamisen opettelu. Pykälän sanamuoto edellyttää sitä, että menetelmien ja tekniikoiden käyttämistä koskevan kouluttautumisen tulee terroristisen teon toteuttamisen näkökulmasta merkitykseltään rinnastua kouluttautumiseen räjähteiden, ampuma-aseiden tai muiden aseiden taikka myrkyllisten tai haitallisten aineiden valmistuksessa tai käytössä.¹⁴⁶

Tekijän tahallisuutta ja tarkoitusta ei voida käytännössä päätellä pelkästään jostakin yksittäisestä seikasta, vaan kokonaisarvioinnissa huomioon tulee ottaa kaikki epäillyn kouluttautumisrikoksen tutkinnassa ja myöhemmässä rikosprosessuaalisessa käsittelyssä ilmenneet seikat. Muiden seikkojen ohella arvioinnissa voidaan ottaa huomioon aineiston laatu, johon epäilty on perehtynyt tai jota hän on hankkinut käyttöönsä. Direktiivissä painotetaan sitä, että itsekouluttautumisen ja myös muiden direktiivin sisältämien rikosten kohdalla on syytä korostaa epäiltyjen ja syytettyjen henkilöiden prosessuaalisia oikeuksia rikosoikeudellisissa menettelyissä. Esitutkintaviranomaisia ohjaavat esitutkintalain 4 luvun esitutkintaperiaatteet, joista tasapuolisuusperiaatteen mukaan esitutkinnassa on selvitettävä

¹⁴⁵ HE 30/2018 vp, 102-103.

¹⁴⁶ HE 30/2018 vp., 103.

ja otettava huomioon sekä rikoksesta epäiltyä vastaan että hänen puolestaan vaikuttavat seikat ja todisteet (1 §). Syyttömyysolettaman mukaan rikoksesta epäiltyä on kohdeltava esitutkinnassa syyttömänä (2 §) ja rikoksesta epäillyn on oikeus olla myötävaikuttamatta sen rikoksen selvittämiseen, josta häntä epäillään (3 §). Tekijän tarkoituksen selvittämisen kannalta olennaiset keinot ovat pakkokeinolain 10 luvussa. Luku sisältää ne salaiset pakkokeinot, jotka ovat käytettävissä kouluttautumisrikoksen selvittämisessä. Huomioon pitää ottaa pakkokeinon käytön laissa säädetyt edellytykset ja erityisesti suhteellisuusperiaatteeseen liittyen epäillyn kouluttautumisrikoksen vakavuus. Kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten kuuluu niihin terrorismirikoksiin, joiden kohdalla tiettyjen salaisten pakkokeinojen käyttäminen edellyttää sitä, että teon vakavuus edellyttää vankeusrangaistusta. Näihin pakkokeinoihin kuuluu esimerkiksi telekuuntelu. Kouluttautumisesta terrorismirikoksen tekemistä varten tuomitaan vähintään sakkoa ja enintään kolme vuotta vankeutta.¹⁴⁷

12.3 Itsekouluttautumiseen liittyvät ongelmat, asiantuntijalausunnot

Oikeusministeriö asetti 5. päivänä toukokuuta 2017 työryhmän, jonka tehtävänä oli arvioida, mitä lainsäädäntömuutoksia direktiivin täytäntöönpano edellyttää, ja valmistella tarvittavat lainsäädäntömuutokset. Työryhmän mietintö oli laadittava hallituksen esityksen muotoon. Työryhmä jätti mietintönsä 8. päivänä marraskuuta 2017 (oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 56/2017). Oikeusministeriö pyysi lausunnot 40 viranomaiselta, yhteisöltä ja henkilöltä. Lausunnoista on julkaistu tiivistelmä (oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 4/2018).¹⁴⁸

Itsekouluttautumisen kriminalisointiin otti kantaa monet asiantuntijat. Eduskunnan oikeusasiamiehen mukaan jatkovalmistelussa on syytä pohtia tekoon johtaneiden rinnakkaisten motivaatiotekijöiden merkitystä. Suomen tuomariliitto ry katsoi, että mietinnön perusteluissa oleva viittaus siihen, että rikoksessa tarkoitettu kouluttautuminen voisi tapahtua varusmiespalveluksessa saatavan koulutuksen kautta, on vaikeasti hyväksyttävissä. Suomen Asianajajaliitto sanoi pitävänsä erittäin ongelmallisena sitä, että terrorismirikosten määrittelyn laajentumisen myötä kansallinen rikoslaki kattaisi hyvin moninaisen, täysin normaalin ja jopa kansalaisten velvollisuuksiin kuuluvan inhimillisen toiminnan. Professori Melanderin mukaan ehdotetussa pykälässä ei lueteltaisi lainkaan niitä kouluttautumisen tapoja, jotka voivat tulla rangaistavaksi itseopiskeluna. Hänen mukaansa ehdotettu säännös ei

¹⁴⁷ HE 30/2018 vp., 103.

¹⁴⁸ HE 30/2018 vp., 11.

täytä rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen vaatimuksia. Asianajajaliitto ja professori Melander katsoivat, että kysymyksen tulisi olla tarpeeksi intensiivisestä ja lähellä itse terrorismirikokosta olevasta itseopiskelusta, että käsillä on esimerkiksi konkreettinen vaara terrorismirikoksen tai sen rangaistavan yrityksen tekemisestä.¹⁴⁹

Lausuntopalautteen jälkeen käydyssä jatkovalmistelussa arvioitiin sitä, edellyttääkö laillisuusperiaate ehdotetun tunnusmerkistön täsmentämistä ja rangaistavuuden rajaamista konkreettista vaaraa aiheuttaviin tilanteisiin. Lisäksi arvioitiin sitä, onko syytä arvioida toisin tilanteita, joissa kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemiseen tapahtuu sinällään laillisen toiminnan yhteydessä. Jatkovalmistelussa on päädytty siihen, että tarpeellinen muutos on se, että rikoslain 34 a luvun 4 b §:stä poistettaisiin ilmaisu ”4a §:ssä tarkoitetulla tavalla”, joka osoittaa kouluttautumisen tapahtuvan toisen henkilön ohjauksessa. Nykyisessä sääöksessä ei säädetä siitä, millä tavalla kouluttautumisen on tapahduttava toisen ohjauksessa. Säännöksessä kuvataan ainoastaan sitä, mihin kouluttautumisen on kohdistuttava. Toisen ohjauksessa, sekä muuten tapahtuva kouluttautuminen voivat molemmat yhtä merkittävästi edistää terrorismirikoksen tekemistä. Nykyinen säännös ei edellytä konkreettista vaaraa terrorismirikoksen tai sen rangaistavan yrityksen tekemisestä. Jos konkreettinen vaara aiheutuisi terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen tekemisestä, kysymyksessä on erikseen rangaistava terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen yritys. Rangaistavan kouluttautumisen ulkopuolelle ei voi sulkea laillisia keinoja käyttäen tapahtuvaa kouluttautumista tai osana laillista toimintaa tapahtuvaa kouluttautumista, koska käytännössä kouluttautuminen tapahtuu sellaisia keinoja käyttäen tai sellaisessa toiminnassa. Toiminnan tarkoituksen toteennäyttämiseen tulee kuitenkin liittymään ongelmia.¹⁵⁰

Raimo Lahden antaman lausunnon mukaan terrorismirikoksia koskevan sääntelyn keskeisimpiä perustuslakikysymyksiä on perustuslain 8 §:ssä säädetyn laillisuusperiaatteen ja sen sisältämän sääntelyn täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimusten noudattaminen. Hänen mukaansa myös muut perusoikeuksien yleiset ja yksittäisten perusoikeuksien erityiset rajoitusedellytykset on arvioitava, niistä erityisesti sääntelyn hyväksyttävyyden ja suhteellisuuden vaatimukset. Lahden mukaan kysymyksessä olevien kriminalisointien hyväksyttävyyden kannalta on olennaista, että ehdotettu sääntely perustuu Suomea sitoviin kansainvälisiin velvoitteisiin ja ehdotetuilla rikoslainsäädännön muutoksilla on tarkoitus tehostaa perustuslain 7 §:n 1 momentissa turvattujen elämän sekä henkilökohtaisen vapauden, koskemattomuuden ja

¹⁴⁹ HE 30/2018 vp., 13.

¹⁵⁰ HE 30/2018 vp., 13.

turvallisuuden suojaa. Suhteellisuusperiaatteen kannalta on olennaista, että terrorismissa on kyse yhteiskunnan perustoimintoja, oikeusjärjestystä sekä ihmisten henkeä, terveyttä ja turvallisuutta hyvin vakavasti vaarantavasta rikollisuudesta.¹⁵¹

Perustuslakivaliokunta on todennut direktiiviä käsitellessään, että ”ehdotuksen mukainen sääntely voidaan pääosin toteuttaa laillisuusperiaatteen täsmällisyysvaatimukset huomioon ottaen”. Lahden mielestä tavoitteena pitäisi olla se, että direktiivin kansallisessa täytäntöönpanossa noudatetaan Suomen perustuslain 8 §:n mukaista laillisuusperiaatteen tulkintaa kauttaaltaan sellaisena, kuin se on perustuslakivaliokunnan soveltamiskäytännössä muotoutunut. Tämän kannan mukaisesti EU-direktiivin kansallisessa täytäntöönpanossa voidaan tarvittaessa tarkentaa ja supistaa kriminalisointivelvoitteen alaa maan perustuslain säätämien perusoikeuksien huomioon ottamiseksi. Lahden mukaan rangaistusvastuun ulottaminen valmisteluluonteisiin tekemuotoihin ja osallisuusvastuuta laajentaviin tekemuotoihin on ongelmallista. Lahti on ottanut aikaisemmin kantaa perustuslakivaliokunnan lausunnossa (PeVL 37/2016 vp., 3.) terrorismirikoksina rangaistavien tekojen alan laajentamisesta. Lahden mukaan ehdotettu kriminalisointi merkitsee rangaistusvastuun ulottamista valmisteluluonteiseen tekoon, joka voi olla huomattavan kaukana aiotusta terroristisessa tarkoituksessa tehtävästä rikoksesta. Kyse on tavallaan valmistelun valmistelun kriminalisoinnista ja jopa teon yrittäminen on säädetty rangaistavaksi. Valiokunta on tällöin kiinnittänyt huomiota siihen, onko kysymys aktiivisesta toiminnasta, edellytetäänkö pääteoksi katsottavan rikoksen tekemistä ja onko teko rangaistava vain tahallisenä.¹⁵²

Lahti mainitsee lausunnossaan, että perinteisessä suomalaisessa rikosoikeusajattelussa ja vuosina 1990-2003 toteutetussa rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksessa on suhtauduttu tämänlaiseen rangaistusvastuun laajentamiseen pidättyväisesti. Tämänkaltaisen lainsäädäntökäytännön tarkoituksena on ylläpitää rikosvastuun järjestelmän sisäistä johdonmukaisuutta ja yhtenäisyyttä. Mitä laajemmalle ja etäämmälle pääteosta rikosvastuu ulotetaan, sitä tärkeämpää on kriittisesti arvioida epäillyn oikeusturvan huomioon ottamiseksi niitä kriteereitä ja tosiseikkoja, joiden täytyessä rangaistusvastuu toteutuisi ja niiden todistaminen olisi oikeudenmukaisessa oikeudenkäynnissä mahdollista.¹⁵³ Myös professori Sakari Melander on lausunnossaan maininnut ongelmalliseksi sen, että sääntelyä on useaan otteeseen laajennettu kattamaan tekoja, jotka ovat yhä etäämmällä oikeushyviä

¹⁵¹ Lahti 2018, 1-2.

¹⁵² Lahti 2018, 2-3.

¹⁵³ Lahti 2018, 3.

konkreettisesti loukkaavasta ja vaarantavasta toiminnasta. Melanderin mukaan tätä kehitystä ei voi pitää toivottavana sääntelyn ennakoitavuuden ja selkeyden näkökulmista.¹⁵⁴

Professori Sakari Melander sanoo lausunnossaan, että rikoslain 34 a luku on monessa suhteessa poikkeuksellinen kokonaisuus. Sääntely on huomattavan monimutkaista ja se sisältää paljon viittauksia rikoslain muihin säännöksiin, sekä luvun sisäisiä viittauksia. Näiden lisäksi luku sisältää monimutkaisen määritelmäsäännöksen. Terrorismirikoksia koskevien säännösten taustalla on lukuisia kansainvälisiä ja eurooppalaisia oikeudellisia asiakirjoja, jotka tulee ottaa huomioon sääntelyä käytännössä sovellettaessa. Vaikka terrorismissa on kyse yhteiskunnan perustoimintoja sekä ihmisten henkeä ja terveyttä vaarantavasta vakavasta rikollisuudesta, jonka estämiselle ja keskeyttämiselle on painavat perusteet, niin terrorismirikoksia koskeva sääntely ei ole silti erityistapaus. Tällä Melander tarkoittaa sitä, että terrorismilakeja säädettäessä kriminalisointiperiaatteiden ja perusoikeuksien rajoitusedellytysten asettamat vaatimukset täytyisivät lievemmin kriteerein, kuin muun rikosoikeudellisen sääntelyn ollessa kyseessä. Melanderin mukaan, vaikka terrorismirikoksia koskeva sääntely tulee usein Suomea velvoittavasta kansainvälisestä tai EU-oikeudellisesta sääntelystä, tämä ei saisi tarkoittaa rangaistavaa käyttäytymistä koskevaa sääntelyä rajoittavien oikeudellisten edellytysten erilaista tulkintaa. Melanderin mukaan terrorismirikoksia koskeva viimeaikainen lainsäädäntökäytäntö näyttää suhtautuvan terrorismirikoksiin ikään kuin poikkeustapauksena, jota koskeva lainsäädäntö loitontuu oikeusvaltiollisen perus- ja ihmisoikeuksien asettamat vaatimukset täysimääräisesti huomioon ottavasta lainsäädäntötraditiosta.¹⁵⁵

13 Tiivistelmä

Terrorismin historia ulottuu pitkälle 1300-luvulle asti. Vuonna 1975 terrorismin käsitettä täsmennettiin politiikaksi, jonka tarkoituksena oli pelotella ja levittää kauhua. 1800-luvun lopulla sosialistisia ja anarkistisia ääriryhmiä alettiin pitää terroristisina. Terrorismi käsite on muovautunut ajan saatossa, ja nykymääritelmän mukaan terrorismissa on kyse väkivallan käytöstä ja sillä uhkaamisesta. Terrorismi on suunnitelmallista, laskelmoitua ja systemaattista toimintaa, siinä on kyse vallasta, sen tavoittelusta ja vallan käytöstä poliittisten muutosten aikaansaamiseksi. Terrorismi on ennalta harkittua väkivallan käyttöä, joka kohdistuu siviileihin.

¹⁵⁴ Melander 2018, 2.

¹⁵⁵ Melander 2018, 2.

Terrorismia koskeva lainsäädäntö on peräisin Euroopan unionista. Kansainvälistä terrorismin torjuntaa harjoitetaan kansainvälisissä järjestöissä. Suomi osallistuu osana Euroopan unionia unionin yhteiseen kamppailuun terrorismia vastaan. Vuoden 2001 WTC iskut herättivät lainsäätäjät. Iskujen jälkeen Euroopan unioni otti asiakseen paneutua terrorismin torjuntaan. Tapahtumien pohjalta valmisteltiin yhteiseurooppalainen pidätysmääräys, sekä laadittiin luettelo terroristiorganisaatioista. Vuoden 2002 jälkeen kaikilla Euroopan unionin jäsenillä on ollut käytössä sama määritelmä terrorismista, sekä yhteisesti määritellyt minimi -ja maksimirangaistukset terroristisista teoista.

Rikoslakiin lisättiin vuonna 2003 luku 34 a, joka sisältää säädökset terrorismirikoksista. Työssä tarkasteltiin rikoslain 34a lukuun tulleita muutoksia keskittyen erityisesti itseopiskelun kriminalisointiin. Muutoksia rikoslain 34 a lukuun on tuonut Euroopan parlamentin -ja neuvoston terrorismin torjumista koskeva direktiivi. Direktiivi velvoittaa jokaista jäsenvaltiota, jolle se on osoitettu. Yksi direktiivin tuomista muutoksista oli itseopiskelun kriminalisointi. Itseopiskelulla tarkoitetaan, sitä että kouluttautuminen terrorismirikosta varten ei tapahdu toisen henkilön koulutuksen alaisena, vaan se on itsenäistä toimintaa. Itsekouluttautumisen tulee olla aktiivisen toiminnan seurasta ja sen tarkoituksena tulee olla terrorismirikoksen toteuttaminen tai sen edistäminen. Itseopiskelussa on kyse tiettyjen erityisten taitojen ja tietojen opettelusta, jotka edistävät vakavaa vaaraa tai suurta vahinkoa aiheuttavaa terrorismirikosta. Tällaiseksi itseopiskeluksi luetaan muun muassa räjähteiden valmistuksen opettelu tai terroristi-iskussa käytettävän välineen, kuten lentokoneen ohjaamisen opettelu.

Asiantuntijat, jotka ovat olleet mukana lainsäädännön suunnittelussa ovat tuoneet esille ongelmakohtia, joita muutokset mahdollisesti tuovat rikoslain 34 a lukuun. Esimerkiksi Suomen tuomariliitto ry. katsoi, että mietinnön perusteluissa oleva viittaus siihen, että rikoksessa tarkoitettu kouluttautuminen voisi tapahtua varusmiespalveluksessa saatavan koulutuksen kautta on vaikeasti hyväksyttävissä. Uudistetussa rikoslain 34 a luvun 4 b pykälässä, joka nykyisin pitää sisällään myös itseopiskeluna tapahtuvan kouluttautumisen, ei ole määritelty tarkasti sitä, mitä itsekouluttaumisella tarkoitetaan. Se, mitä lopulta pidetään itseopiskeluna, määrittyy tarkemmin vasta tulevan mahdollisen tuomioistuinikäytännön kautta. Muutokset rikoslain 34 a luvussa ovat uusia ja muutosten toimivuus ja tarpeellisuus nähdään vasta tulevina vuosina.

Asiantuntijalausuntojen mukaan rikoslain 34 a luvun sääntely on huomattavan monimutkaista ja se sisältää paljon viittauksia rikoslain muihin säännöksiin sekä luvun sisäisiä viittauksia. Tämän lisäksi terrorismirikoksia koskevien säännösten taustalla on monia kansainvälisiä ja eurooppalaisia oikeudellisia asiakirjoja, jotka pitää ottaa huomioon käytännön lainsoveltamistilanteissa. Melander on tuonut esille lausunnossaan, että

terrorisimirkoslainsäädäntöä ei tule pitää erikoistapauksena, eikä terrorismilakeja säädettäessä kriminalisointiperiaatteiden ja perusoikeuksien rajoitusedellytysten asettamien vaatimusten tule täytyä lievemmin kriteerein, kuin muunkaan rikosoikeudellisen sääntelyn ollessa kyseessä.

14 Johtopäätökset

Työtä aloittaessa ja direktiivin tuomiin muutoksiin tutustuessa kävi selväksi, että rikoslain muutoksista yhdeksi eniten keskustelua ja kysymyksiä aiheuttavaksi teemaksi nousi itseopiskelun kriminalisointi. Laillisuusperiaatteen mukaan sääntelyn tulee olla tarpeeksi täsmällistä ja tarkkarajaista. Rikoksen tunnusmerkistö on ilmaistava laissa riittävällä täsmällisyydellä, siten että säännöksen sanamuodon perusteella on ennakoitavissa se, onko jokin toiminta tai laiminlyönti rangaistava. Itseopiskelun kohdalla nämä seikat ovat kyseenalaisia. Itseopiskelu ei tapahdu toisen henkilön ohjauksen alaisuudessa, vaan se on itsenäisen aktiivisen toiminnan seurausta. Tästä esimerkkinä, vaikka internetistä tapahtuva räjähteenteko-ohjeen lataaminen. Itseopiskelu on siis itsenäistä ja osaltaan ”näkömätöntä” toimintaa. Herää kysymys siitä, miten tällainen itseopiskelu käy ilmi; miten poliisin resurssit ja keinot riittävät tällaisen toiminnan toteennäyttämiseen, ja pystytäänkö esitutkinta suorittamaan tarpeeksi kattavasti, jotta syyte voidaan nostaa tällaisen rikoksen osalta.

Toisena kysymyksenä esiin nousee se, miten tällaiset itsenäiset opit voidaan liittää juurikin terroristiseen tarkoitukseen liittyviksi; mikä erottaa räjähdettä ladatamistilanteessa teon juurikin terroristisessa tarkoituksessa tarkoitetuksi teoksi? Miten voidaan toteennäyttää teon tarkka tarkoitusperä? Näiden seikkojen lisäksi ongelmaksi nousee myös jokaisen ihmisen lähtökohtainen oikeus vastaanottaa tietoa. Missä menee raja ihmisen oman henkilökohtaisen tiedonhankinnan ja rikollisen toiminnan välillä? Lakivaliokunnan mietinnössäkään on maininta siitä, että ketään ei saa päätyä liian kevein perustein epäillyn tai syytetyn asemaan.

Asiantuntijalausunnoissa otettiin kantaa koko terrorismilainsäädäntökokonaisuuden sekavuuteen ja vaikeaan tulkittavuuteen, joita aiheuttavat monet lain sisäiset viitaukset sekä lainsäädännön taustalla vaikuttavat monet kansainväliset sopimukset. Lisäksi nousi esiin toive siitä, että terrorismilainsäädäntöä uudistettaisiin tulevaisuudessa omana itsenäisenä kokonaisuutena. Jos lainsäädäntö näyttäytyy asiantuntijoillekin vaikeasti avautuvana kokonaisuutena, niin herää huoli siitä, miten lakia pystytään tulkitsemaan koko rikosprosessin ajan parhaalla mahdollisella tavalla siten, että jokaisen epäillyn tai syytetyn asemassa olevan oikeudet otetaan huomioon ja lisäksi niin, että rikosprosessin lopputulos on tyydyttävä.

Myös mediassa ja yhteiskunnassa tapahtuva terrorismia koskeva keskustelu on merkittävässä roolissa ajatellen lainsäädännöllisiä muutoksia sekä lain tulkintaa. Terrorismi on vahvasti ihmisissä reaktioita, ja etenkin pelkoa herättävä ilmiö, jolloin myös lainsäätäjään kohdistuu tietty painostus ja odotus siitä, että terrorismi kukistetaan tehokkaasti lainsäädännöllisin ja

viranomaiskeinoin. Tällöin herää kysymys siitä, tehdäänkö terrorismirikollisuuteen liittyvät lakiuudistukset liian nopeasti ja harkitsemattomasti siten, että niiden sisältöön ja lain sanamuotoihin ei ehditä kiinnittää riittävästi huomiota. Professori Sakari Melanderin asiantuntijalausunnonkin mukaan terrorismilainsäädäntöä ei tulisi pitää erityistapauksena ja muusta rikoslainsäädännöstä irrallisena kokonaisuutena.

Terrorismi on muotoaan muuttava ilmiö, jonka vuoksi terrorismin torjuntaan liittyvä lainsäädäntö tulee tarvitsemaan muutoksia vielä tulevaisuudessakin. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että lainsäädäntöön tehtävät muutokset tehtäisiin ajatellen kauaskantoisesti ja siten, että lainsäädäntökokonaisuus pysyisi yhtenäisenä, ymmärrettävänä sekä periaatteet ja ihmisten perusoikeudet huomioonottavana.

Lähteet

Kirjallisuus ja artikkelit

Aarnio A. 1988. Laintulkinnan teoria. Helsinki: WSOY.

Husa J., Mutanen A., Pohjolainen T. 2008. Kirjoitetaan juridiikkaa. Helsinki: Talentum.

Jokela A. 2005. Oikeudenkäynti:1. Oikeudenkäynnin perusteet. Helsinki: Talentum.

Korhonen R. 2005. Poliisin valvontakeinot ja kansalaisten yksityisyyden suoja. Helsinki: Edita Prima Oy.

Kreus M. 2010. Terrorismin torjunta Suomessa. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy- Juvenes Print.

Kullberg A. 2011. Suomi Terrorismi Supo. Koira joka ei haukkunut. Miksi ja miten Suomi on välttynyt terroristisen toiminnan leviämiseltä. Helsinki: WSOY.

Laitinen K., Lumio M. 2009. Terrorismin synty ja terrorismin torjunta. Näkökulmia väkivaltaiseen radikalisoitumiseen. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy- Juvenes Print.

Lappi-Seppälä T., Hakamies K., Helenius D., Koskinen P., Majanen M., Melander S., Nuotio K., Nuutila A-M., Ojala T., Rautio I. 2004. Rikosoikeus. Päivittyvä verkkojulkaisu. Helsinki: Alma Talent Oy.

Malkki L., Paastela J. 2007. Terrorismin monet kasvot. Helsinki: WSOY.

Melander S. 2010. EU-rikosoikeus. Päivittyvä verkkojulkaisu. Helsinki: WSOYpro.

Määttä T., Tolvanen M., Väättänen U., Kolehmainen A., Myrsky M., Keinänen A. 2012. Oikeudellisen ajattelun perusteita. Oikeustieteiden pääsykoekirja. Oikeustieteiden laitos Joensuu.

Puistola J-A., Herrala J. 2006. Terrorismi Euroopassa. Helsinki: Tammi.

Tolvanen M., Kukkonen R. Esitutkinta- ja pakkokeino-oikeuden perusteet. 2011. Helsinki: Talentum.

Virallislähteet

HE 30/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikoslain, pakkokeinolain 10 luvun ja poliisilain 5 luvun muuttamisesta.

HE 30/2018 vp PeV 31.05.2018 professori Sakari Melanderin Asiantuntijalausunto.

HE 30/2018 vp PeV 31.05.2018 professori (emeritus) Raimo Lahti Asiantuntijalausunto.

LaVM 4/2018 vp. Valiokunnan mietintö LaVM 4/2018 vp - HE 30/2018 vp.

PeVL 20/2018 vp. Valiokunnan lausunto PeVL 20/2018 vp - HE 30/2018.

Muut lähteet

Europol. 2018. European union terrorism situation and trend report. Viitattu 3.10.2018.

<https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2018-tesat-2018>.

Eurooppa-neuvosto. 2018. Sääntöjä matkustajarekisteritietojen (PNR-tiedot) käyttöön.

Viitattu 20.9.2018. <https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/fight-against-terrorism/passenger-name-record/>.

Eurooppa-neuvosto. 2018. Rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuminen. Viitattu

20.9.2018. <https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/fight-against-terrorism/fight-against-terrorist-financing/>.

Eurooppa-neuvosto. 2018. EU:n terrorismin vastainen strategia. Viitattu 20.9.2018.

<https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/fight-against-terrorism/eu-strategy/>.

European-justice. 2018. Eurooppalainen pidätysmääräys. Viitattu 20.9.2018. [https://e-](https://e-justice.europa.eu/content_european_arrest_warrant-90-fi.do)

[justice.europa.eu/content_european_arrest_warrant-90-fi.do](https://e-justice.europa.eu/content_european_arrest_warrant-90-fi.do).

Kimmo Ketola. Kirkon tutkimuskeskus. Viitattu 25.10.2018.

https://www.miessakit.fi/easydata/customers/miessakit/files/Vive/miessuomessa-luento_ketola.pdf.

Supo. Terrorismin uhka-arvio 14.6.2017. Suomeen ja Suomen intresseihin kohdistuva terrorismin uhka. Viitattu 3.10.2018.

https://www.supo.fi/terrorismintorjunta/terrorismin_uhka-arvio.

Supo. Terrorismia torjutaan uhkia tunnistamalla ja laajalla viranomaisyhteistyöllä. Viitattu

3.10.2018. https://www.supo.fi/terrorismintorjunta/tavoitteet_ja_keinot.

Supo. 2017. Kansainvälinen radikaali-islamistinen terrorismi ja siihen liittyvät ilmiöt. Viitattu

3.10.2018. https://www.supo.fi/terrorismintorjunta/kansainvalinen_terrorismi.